

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectori.

Nr. 7.

Brasiovu 1. Aprile 1871.

Anulu IV.

Sumariu. Momente d'in istori'a fanariotiloru. (Continuare.) — Érași despre conscriptiunea poporului facuta cu terminulu de 31. Dec. 1869. — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Continuare.) — D'in pomelniculu martiriloru romani dela an. 184^{8/9}. (Continuare.) — Protocólele sied. a comit. — Raportu despre arangiarea bibliotecei. — Publicarea baniloru incurși.

Momente d'in istori'a fanariotiloru.

(Continuare.)

In Iuliu alu a. tr. noi amu scosu in Nr. 13 alu acestei foi óresi-care paralele, atátu d'in istori'a Romei vechi, càtu si d'in a Romei noua, politice si eclesiastice. D'in acelea s'a vediutu, cà d'in tempulu apunerei imperiului apusenu, dela anulu 491, adeca de candu coruptiunea mergea si in imperiulu resarítenu crescúndu neincetatu, in cursu de 5^{1/2} seculi pe tronulu imperatescu d'in Constantinopole au statu 46 imperatori, d'intre carii optu insi fusera omoriti asia dícúndu pe tron, éra 15 insi detronati, luati pe fuga, essilati, éra un'a imperatésa, adevérata furia d'in iadu, scóse ea insasi ochii fiului seu, pentrucá se póta domní singura, éra nu acesta. Totu in acei cincí seculi, d'intre patriarhii constantinopolitani 1 fu assassinatu, éra 31 detronati si in parte essilati. Asia d'in 55 imperati si patriarhi ucisi séu detronati in cursu de 550 de ani, se vinu câte 10 pe câte 100 de ani si câte 1 la fiacare 10 ani.

Ce e dreptu, cà in acelasi periodu de tempu in Rom'a vechia inca fusera assassinati siepte (7) papi, 1 orbitu, unuia i se taià limb'a d'in gura si 12 insi fusera detronati si luati la fuga. Dara déca si italianii in acelea tempuri se portá asia, in càtu christianismulu loru ajunsese a fi un'a adevérata satira, apoi dieu istori'a neci pe ei nu 'ia crutiatu intru nimicu, ci a interatu óresi-cumu pe fiacare generatiune dupa cumu au meritatu portarile ei. D'in nenumerate probe istorice pentru profund'a cadere a italianiloru fia-ne permisu a reproduce aici dupa Gibbon numai adevérinti'a unui episcopu catholicu, anume Luitprandus, carele serie: „Quos (Romanos) nos, Longobardi scilicet, Saxones, Franci, Lotharingi, Baioiarii, Svevi, Burgundiones, tanto dedignamur, ut inimicos nostros commoti, nihil aliud contumeliarum, nisi Romanos dicamus; hoc solo, id est Romanorum nomine, quicquid ignobilitatis, quicquid timiditatis, quicquid avaritiae, quicquid luxuriae, quicquid mendacii, imo quicquid vitiorum est, comprehendentes (Luitprand in Legat. Scriptorum Ital. tomo II. parte 1 pag. 481). La acestea Gibbon adaoge dela sine dícúndu: „Minos voindu a pedepsi peccatele lui Cato, ori ale lui Cicero, ar fi trebútu se le inpuna obli-

gatiunea de a cití acestu passagiu in tóte dílele. (Edw. Gibbon tom. II. cap. XIX. ad an. 752.)

Ei, bine, de acestea documente istorice despre miserabilitatea si infamiile aristocratiei profane si eclesiastice d'in Constantinopole se potú produce chiaru d'in scriptorii bisantini cu tomurile.

Asia dara pre candu domnea Longobardii si alte popóra nemtiesci in Itali'a si in Galli'a, numele de romanu ajunsese a fi chiaru in acelea tieri, chiaru in primulu leganu alu romanismului, in Itali'a, nume de bajocura, de rusíne, de infamia!

Pe tempulu cruciatelor, adeca dela a. 1100 incóce, grecii d'in Constantinopole cadiusera, déca se póte, si mai afundu decátu romanii. Dela 1204 inainte imperiului bisantinu cadiu pe man'a Latiniloru, cumu dicemu noi, cà-ci cavalerii apuseni, carii au luatu la fuga pe aristocratii greci d'in Constantinopole, au fostu d'in Franci'a. De atunci inainte, multi greci, pentru cá se scape de apuseni, trecura la legea mohamedana, éra altii se amestecara cu mohamedanii d'in Asi'a inca si prin casatorii.

Celu d'intaiu d'intre imperatorii grecesci a fostu Theodoros Laskaris, carele pe fica-sa Mari'a o a incredintiatu (logoditu) cu principele turcomanu Holaku, éra apoi stricandu cu acesta, o a maritatu dupa fratele si successorulu aceluia, anume Abaka-Chan.*) Mai tardiu imperatulu Andronikos fiulu, a datu de socia pe un'a princepsa greca sultanului Urchanu, cu carele se avea fórte bene si care a fostu fiulu lui Osmanu, fundatoriulu imperiului turcescu. Pe la an. 134^{5/6} imperatés'a An'a, mam'a junelui imperatu Joannes Palacologos si nou'a imperatesa Irin'a, socia lui Cantacuzenos, carele d'in mare Domesticos inca ajunsese prin intrigele sale la tron, se intrecea care de care se si marite pe ficele loru dupa sultanulu Urchanu. In adevéru cà Cantacuzenos in a. 1368 isi marità pe un'a d'in cele trei fice a le sale dupa Urchanu. Ospetiulu pomposu se tienù pe campi'a cetatei Selymbria. Acésta casatori'a a fostu cu atátu mai coperita de infamia

*) Vedi Jos. v. Hammer-Purgstall Geschichte des Osmanischen Reiches Lib. I., casulu descrisu asia, precumu ilu aflà elu la istoriografulu grecu Pachimeres L. III. pentru epoc'a d'intre a. 1259 si 1268.

pentru tronul și pentru aristocrația grecescă, cu atât că turculul Urhanu era pe atunci tocmai de șeszeci de ani, și cu atât că Imperatul grecesc dădea lui pe fașă numai de frică, că se nu 'io rapesca cela cu armele.*) De aci încolo cea mai mare parte a oligarchiei bizantine grecesci a continuat a face cauza comună cu turcii, dela care cerea ajutoriu în contra bulgarilor, serbilor, daco-romanilor și în contra venetianilor, era același ajutoriu ilu cumpărat cându cu tineri și provincii rupte din corpul imperiului, cându cu aur, cându cu corpul ficelelor și sororilor proprie, pe care le infundă în haremurile turcilor fruntasi, sultani, sheichi, veziri, pasi. Se observam foarte bine, că fanariotii maritânduși femeile lor după mohamedani, calcă în pătore toties quoties legea evangelică a monogamiei și adoptă poligamia întru întielesu curat turcesc, pentru că neci unu turcu nu se oblega către greci, că va vietui numai cu soția creștină și adică numai cu una, ci turcii își luă ori câte femei voia ei, prin urmare concitiile de greci era degradate în haremele turcesci de concubine (tiitorie), prin urmare parentii lor, care le marită după turci, după canonele cristiane trebuia se cada sub cea mai grea pedeapsă. Inse neci vorba de asia ceva. Regis ad exemplum etc. Era clerulu încă era decădiutu atât de înfricosiatu, în câtu pentru lumea totă n'ar fi cutezatu a mai calca vreuna-data pe urmele marelui Vasilie, a le lui Ioanu gura-de-auru etc. Acelasi cleru inse muștră pe lume pentru casatori'a aduoa, era a trei'a și a patru'a o condamnă; din contra la introducerea poligamiei și a concubinatuului în modulu susu aratatu, nu avea curagiulu seși ridice neci macaru degetulu celu micu. Vedi asia ceva însemna a stracura tineriulu și a înghitit camil'a. Din toate inse te pune la straina mirare agerulu contrastu care se manifesta în caracterulu bizantinilor și carele este una adevărată ereditate orientală. Cea mai fanatică religiositate alatură cu celu mai scârbosu desfrenu și corupțiune; cea mai furioasă ură asupra celor de alte confesiuni cristiane, și cea mai gretioasă umilire și avilire față cu religiu-ne lui Mohamedu.

După alungarea latinilor în an. 1261, era mai alesu după mărtea imperatului Michailu (VIII), Palaeologos (1282), sub fiulu seu Andronicu II. imperiulu bizantin cadu în fața sub protecțiunea mohamedanilor, de care neci că mai scapă. De aci încolo turcii subjugară successive mai toate provinciile imperiului, până ce în alu cincisprezecelea seculu, pe cându veni la tronul nefericitulu Constantinu XI, teritoriulu imperiului bizantin se marginise numai la capitala și la câteva comune rurale, seu cumu amu dice, la unu singuru districtu. În Februaru 1451 faimosulu tiranu Mohamedu II. fiulu lui Murad II. nascutu din una sclava, succede tata-seu la tronul în

*) Totu Hammer, după scriitorii bizantini Nicephorus Gregoras Libr. XVI. et Cantacuzenos L. IV. Cap. 4.

etate numai de 21 de ani, adică pe cându furile tineretiloru facu pe omu mai întreprindietoriu și mai cutediatoriu. N'a trecut unu anu și grecii s'au potutu convinge pe deplin, că Mohamed e determinatu a cuceri Constantinopolea cu ori ce pretiu și a nimici ori-ce urme de independentia națională și politică, din câtă le mai remasese lor. Cu toate acestea se nu creda cineva, că aristocrația grecescă se ocupă seriosu de soarta imperiului și chiaru de venitoriulu seu, ci în locu de acesta ea și calugarimea sfășieta cumplitu în partite confessionale, se certă, se afurisea și se batea că orbii pentru Henotikon și pentru un'a multime de alte lucruri theologice, pe care neci până în dio'a de astăzi nu le întielege nimeni pe lume și neci că le va întielege cineva în veci'a veciloru, pentru că neci n'are ce se întielega din ele. Numai nefericitulu imperatulu Constantinu și încă câțiva pușini mai nobili de sufletu și mai departe vedietori rogă pe greci din și noapte, că pentru Dumnezeu se lase certele religioase și urele dintre ei, și se vedea cumu se scape de jugulu unui tiranu barbaru. Pe atunci imperiulu bizantin nu mai era în stare se țina neci dice mii de ostasi regulați. Ori-cine putea se vedea, că un'a mană de oameni nu va fi în stare de a se apăra de 250 mii turci, căci armașa lui Mohamed II-lea la acestu numeru ajunsese. Indesiertu imperatulu și partizanii sei insistea că se ceară ajutoriu dela apuseni, căci grecii strigă: „Ne facem mai bine turci, decâtu se ne impacam cu apusenii și se le cerem ajutoriulu lor.“ Marele navarchu (admiralu) Lucas Notaras, pe atunci celu mai potente aristocratu în Constantinopole, inse omu plinu de ură și fanatismu orbu, dechiară pe față, că mai voiesce că se domnesca în capitala turbanulu turcesc, decâtu se mai vedea vreuna pelaria apusene în trenșă. Patriarhulu Genadie încă era cu totul în contra împăcării cu apusenii, din care cauza imperatulu ilu esilase în monastirea Pantocrator. Istoriografulu grecu Phrantse, pe atunci protovestiariu imperatescu, arată că pe cându se începă bombardarea cetății prin turci, grecii armați în cetate era numai patru mii nouă sute treizeci și șapte. La acestia se mai adăosera două mii de straini, chemați de imperatulu și comandați de Joanes Longus Giustiniani, apoi trei până în cincisute de italieni din republica Genuiei. Aristocrația și calugarimea nu putea se suferi neci atât ajutoriu strainu, pentru că orbitu cu totul de fanatismulu religiosu și de cea mai gretioasă superstițiune trecută în caracterulu loră că la toate poporale moleșite și desfrenate, credea tare și virtosu, că Dumnezeu și Panagia va face nesmentitu și neapăratu cele mai mari minuni în favoarea greciloru, în câtu turcii se voru spaimanta și voru fugi până în fundulu Asiei. Istoriografulu Dukas scrie, că una calugaria de infuriată ce era asupra italianiloru, pentru că se făcea acestora mană, esă din monastire și intrandu într'unu harem, se făcu turcoică. Mai mulți aristocrati și anume Notaras, ținea corespundență regulată cu

pasii turcesci, de aceea Giustiniani a sî numitu pe Notaras in presentia imperatului „tradatoriu.“ Duoi ieromonachi d'in cei mai de frunte, anume Manuilu Giagari sî Neophitos venitu d'in Rhodos, fusesera insarcinati de imperatulu sî de ministrii, pentrucá se puna la cale cátu mai curend'a reparatura a muriloru sî a bastileloru cetatei; acei talchari sî tradatori inse in locu de a implini porunc'a cu scumpatate, amblara tandalindu, ascunsera banii statului, éra anume siette-dieci de mii de galbini ii ingropara in pamentu, pe carii apoi turcii dupa ocuparea Constantinopolei aflandu'i ii desgropara.

Éca, acésta fusese aristocrati'a bisantina pâna in an. 1453. Semena fórte, cá sultanulu Mohamedu II. cunoscea prea bene pe boierii greciloru, pentrucá acelu tiranu indata dupa ce se asiedià in capitala, chiamandu la sine pe Notaras, dupa unele cuvente mustratórie, incepù a'lu consolá, ii daruí câte una miie asprii pentru fiacare membru alu familiei sale, 'i promise cá'lu va reasiedia in functiunile pe care le avuse, dupa aceea 'i cerù una lista de toti demnitarii curtei sî de functionarii imperiului, càti avuse Constantinu XI. Se intielege cá numerulu functionariloru fusese mare. Mai multi d'in ei scapasera de mórte séu de sclavia pe câteva corabii, care la Itali'a, care in tierile romanesci; cei mai multi inse cadiusera in captivitatea turciloru. A duo'a dí, adeca in 30. Maiu, tiranulu Mohamedu inbetanduse la unu ospetiu, trimite pe carnefici la Notaras, cá se'lu aduca impreuna cu fiii lui; pe fiiu-seu de patrusprediece ani ilu luà pentru haremulu seu celu spurcatu, la ceilalti prunci li se taiara capetele, dupa aceea taiara sî pe alu tatalui loru, éra cadavrele se aruncara neingropate. Capetele acéstei familii fusera spalate de sange sî puse pe més'a tiranului intre pachara cá ornamentu. Numai soci'a lni Notaras, care fusese una femeia d'in cele mai virtuóse, morí mórte firésca, inse in captivitate la unu satu, unde fusese dusa de turci. In dílele urmatórie Mohamed dede porunci aspre, cá se caute sî se aduca inaintea sa pre toti „Archontii greciloru,“ adeca pe toti frantasii séu aristocratií, patricii, oligarchii, séu di-le cumu vei voi, càti voru fi apucatu in captivitatea turciloru, pentrucá voiesce se'i reasiedie in functiunile sî in rangurile loru. Ii adusera. Turcii carii 'i avea prinsii cá sclavi ai loru, fusera desdan-nati de tiranu cu câte un'a miie asprii de unu capu de archonte, pentrucá la toti li se taiara capetele.

Puçinu dupa aceea Mohamed demandà cá se'i aduca d'in tóte tierile sî tienuturile murari sî calce de ajunsu, pentrucá se repareze murii Constantinopolei, éra dela Trapezuntu, Sinope sî Asprocastron constrinse pe vreo cincii mii de familii sub pedépsa de mórte, cá se se stramute la Constantinopole in forma de colonii in loculu celoru fugiti. Una publicatiune a sultanului tienea, sî ascurá pe grecii cei fugiti, cá toti càti voru fi in stare de a documenta nobilitatea loru cu diplome, pâna la dío'a de St. Petru se se reintórca in patri'a lorn, cá-ce sub domni'a tur-

césca le va merge multu mai bene, decâtu sub cea crestinésca. Care cumu s'a insielatu de promissiunile mintiunóse ale tiranului sî a venitu a casa, a platit'o cu viéti'a, pentrucá sî acestora li s'au taiatu capetele. In urmatorii siette ani, in carii tiranulu a supusu sî pe acea parte a Greciei, care era domnita de cei duoi frati ai nefericitului Constantinu XI., anume Demetrios sî Thomas, s'au mai omoritu alte câteva mii de nobili greci. Dara ce e dreptu, cá multi d'in acei archonti sî despoti séu principi greci tractá pe poporu in modu totu asiá de barbaru, cá sî turcii. Inse Thomas, adeca alu treilea frate alu lui Constantinu, intrecea pe toti ceilalti aristocrati greci in brutalitate, tirania, rapacitate sî perfidia spurcata, in care tóte, elu rivalisá cu sultanulu Mohamedu II.; fàra cá se aiba sî mentea cea agera a aceluia. Acelu tiranu Thomas pentrucá se póta rapi Achai'a sî Glarenti'a dela unu consangenu ala seu, ilu insielà pe acesta cá se mérga pâna la cetatea Patras, unde apoi ilu aruncà impreuna cu fiii lui in carcere si 'i ucise prin mórtea cea mai fiorósa, prin fóme, éra pe generele principelui de Achaia prindiendu'lu, ii taià manile, nasulu sî urechile, apoi ii scóse sî ochii. Asiá facù Thomas sî cu Theodoros Bokali, unulu d'in cei mai de frunte proprietari d'in Peloponesu, ilu spolià de tóta averea, apoi ii scóse sî ochii. Manuilu Cantacuzinu a scapatu de acecesi sórte numai cá prin urechile acului. Acelasi Thomas a pusu in viéti'a sa sume de juramente sî anume unulu la Sparta sub liturgiá, in presentia mitropolitului, càtra frate-seu Demetrios, a carui viétiá inca nu era sigura de elu; le-a calcatu inse pe tóte, fàra cea mai mica mustrare de cugetu. De altu-mentrea parol'a data sî juramentulu la greci in tempurile d'in urma ale imperiului perdusera ori-ce valóre in cercurile mai inalte ale societatei. De aici apoi apusenii o luara cá de una maxima, cá se díca: Graeca fides nulla fides. In-tr'aceea pe atunci neci apusenii nu era cu multu mai buni, neci chiaru in punctulu acesta.

D'in sec. elu 13-lea se asiediase una ramura de imperiu grecescu sî la Trapezuntu (Trapezus, Trebisonda). Celu d'in urma imperatu dela Trapezuntu, anume Davidu, fu adusu cu tóta famili'a sa la Constantinopole, unde sub unu pretestu prea de nimicu fu taiatu elu, siette fii ai sei, frate seu Alexie sî unu nepotu alu seu, éra pe fiic'a lui David anume An'a o aruncara in harem, nu inse cá socia, ci cá sclava a sultanului.

Destulu atàta, cá Mohamed II. pâna unde numai potù ajunge sabi'a lui cea recurbata, miciorà numerulu aristocratiloru greci cu multe mii de capete, sî asia tirani'a sî perfidi'a loru fu pedepsita infricosiatu prin tirani'a sî perfidi'a turcésca. In-tr'aceea ómeni ambitiosi, rapaci, insetati de gloria desiarta, au fostu de candu lumea sî pe semne cá voru mai fi totudeauna. Cu atàtu mai multu s'a intemplatu acésta la grecii subjugati de turci. Lasamu cá in cursulu tempuriloru multi greci frantasi s'au turcitu; lasamu

cà multe familii fruntasie remase crestine, se degradasera pe sine atàtu de profundu, in càtu ele se tie-neã onorate sî fericite, dèca ficele loru cele mai frumòse era primite in haremulu sultaniloru, séu in ale altoru turci de positiune inalta, dara apoi acelea avutii colossali, rapite dela tóte popórale sî acumulate in Constantinopole, acea pompa orientale ce desfasiura sultanulu sî curtea lui, sî in fine desfrenarile continuate cu raffinementu diabolicu, atragea pe multi crestini si 'i facea cá se intre in sierbitiu turcescu chiaru cu pericolulu vietiei loru, care in adevèru se sî periclitá fòrte desu. Asia se intemplà, cà d'in resturile aristocratiei vechi sî d'in alti ómeni noi, nu numai greci, ci sî italieni greciti, mai alesu dela Veneti'a sî Genua, locuitori in Galata, in Sinope, in Peloponesu sî in mai multe insule, successive se formà una alta classe de aristocratia, care in tempurile nóstre e cunoscuta sub nume de fanarioti. Una d'in maximele de statu a le sultaniloru era, cà ori-ce grecu s'ar aventa inainte pe terrenulu politicu sî ar ajunge la óresi-care vedea sî influentia politica, se'si perdia capulu. In acestu modu pre càtu de simplu, pe atàta sî de barbaru credea sultanii, cà voru remanea scutiti de raffinatale intrige ale aristocratiei grecesci, de care n'au remasu aparatu neci-unulu d'intre imperatorii crestini. Una alta ramura de aristocratia grecésca ce nu se ocupá cu politic'a, ci 'si alesese partea cea mai buna, adeca functiuni administrative sî finantiali, se desvoltà sî inaintà cu periculu mai puçinu. Inse acèsta classe de ómeni e cunoscuta sub nume de primati séu „Chodjabaschi,“ numiti in bajocura sî turci botezati. A trei'a classe de aristocratia fanariotica se afla in clerulu inaltu alu greciloru.

Cu acestea trei classe de aristocratia fanariotica au avutu a face nu numai poporulu grecescu, ci sî poporulu romanescu, éra anume acesta nu numai in cursu de aprópe 120 de ani, pre càtu tempu principalele romanesci au avutu domni greci d'in Fanaru, ci sî multu mai inainte, adeca dela caderea Constantinopolei in manile turciloru, pentrucà de atunci au venitu succesive in acestea tieri multime mare de familii scapate de iataganu. Ba sunt destule urme istorice, dupa care mergundu, trebue se sustienemu, cà sî inainte de an. 1453, adeca incependu toema dela imperatulu Constantinu m., aristocratia, sî cea profana, sî cea eclesiastica d'in Constantinopole a essercitatu iniriurintia mare asupra poporulu romanescu preste totu, d'in care cauza s'au sî escatu destule certe sî guere fòrte sangeróse intre greci sî romani. Cu alte cuvente: boierimea romanésca sî archontii greci au statu totu-deauna in relatiuni strinse unii cu altii, afara numai de acelu periodu istoricu, intru care romanii sî bulgarii s'au vediutu constrinsi a se confedera intre sine sî a se inarma de un'a parte asupra rapacitatei bisantine, éra de alt'a in contra invasiuniloru sî brutalitatiloru unghuresci sî polonesci.

D'in acestea urmèza de sine, cá se cunóscemu necesitatea de a ne ocupa nu numai cu istoria bi-

santina in genere, ci sî in specie cu istoria aristocratiei bisantine séu fanariotice, adoperandune a strabate in spiritulu ei sî in tóte ramurile activitatei aceleia.

(Va urma.)

Érasi despre conscriptiunea poporulu facuta cu terminulu de 31. Decembre 1869.

In Nrii 12 si 33 ai „Transilvaniei“ d'in an. tr. 1870 s'au publicatu mai multe cifre statistice oficiali adunate prin catagrafia d'in 31. Dec. 1869, si anume in Nr. 12 d'in asia numit'a Cislaitani'a, adeca d'in tierile germane si slave, slavo-italiane ale imperiulu austriacu si d'in Bucovin'a, éra in Nr. 13 s'a scosu numerulu locuitoriloru Ungariei, Transilvaniei, Croatiei si Slavoniei, cumu si alu Confiniulu militariu, atàtu in cifre generali, càtu si dupa secse, asia precumu l'a substernutu ministrulu Gorové in raportulu seu d'in 24. Maiu alu aceluasi anu càtra monarchu. Cu aceasi ocaziune s'au datu si óresi-care esplicatiuni statistice, scóse atàtu d'in raportulu aceluasi ministru, càtu si d'in alte fântani. De atunci incóce, pre candu directiunea statistica lucrá mai departe intru grupparea cifreloru, se aflà cu cale, cá gubernulu unghurescu se imite si elu esemplulu altoru guberne si se 'si publice studiulu seu statisticu in forma de carte, séu in brosiure, precumu in alte staturi inaintate se face de multe dieci de ani. Statisticii unghuresci in cursu de unu anu scósera una brosiurica, in care pre langa esplicatiunile necesarie se coprinde mai multe gruppe de cifre principali, de asta-data inse numai d'in Ungari'a si d'in Transilvani'a, éra Croati'a, Slavoni'a si Confiniulu militariu au se urmeze dupa acesta.

Sciti cà rubric'a nationalitatiloru a lipsitu cu totulu d'in conscriptiune, si cà locuitorii fusera specificati numai dupa confessiunile loru religiose.

D'in acestea cifre statistice, inse cumu amu díce confessionali, in Ungari'a nu se póte combina mai nimicu la cifrele specifice ale nationalitatiloru. In Ungari'a magiarii, slavii, chiaru si nemtii sunt desbinati dupa confessiuni celu puçinu in câte trei parti, adeca d'in aceleasi nationalitati sunt si catholici, si calvini, si luterani. De confessiunea greco-resariténa anatolica se tienu nu numai serbii mai toti, afara de asia numitii Schaketi, carii sunt r. catholici, ci si mare parte de romani; éra greco-catholici sunt ruthenii séu rusinii (rusnegii) si un'a alta parte de romani. Cumu se'i alegi pe acestia unii de càtra altii dupa nationalitate? Mai adaoge, cà de càtiva ani incóce multime de nemti si jidovi, pentrucá se placa aristocratiei magiare si se sepóta bucura de gratia ei, renegandu'si numele vechiu, adoptara altele magiare, precumu in acèsta vanitate si nebunia au cadiutu pàna la a. 1848 multi si d'in romani, carora la era rusine de tata-seu si de mama sa, de consangeni si

de întreg'a națiune, că și cumu acésta ar fi venit aici cu corturile d'in Indi'a, éra nu cu armele împunute și cu antic'a cultura romana pe pământul Daciei, pe care'l apara și astăzi în numărul preste un'a sută de mii romani înrolați atâtu sub standartul negru-galbinu că ostasi imperatesci, cătu și sub tricolora Ungariei că garda mobilă.

În Transilvani'a este mai ușor a defini naționalitatea după confesiuni, cu singura excepțiune a romano-catholicilor. Aici adecă toți cei de confesiunile greco-resarităna orthodoxă și greco-resarităna catholică (unită) sunt romani (cu singur'a excepțiune de câteva mii de țigani, cari se împart în totu felul de confesiuni, după cum le este lor mai îndemana...). Calvinii (elvetiani) și unitarianii sunt toți magiari. Lutheranii (evangelicii augustani) sunt toți sasi, afara numai de vreo 20 de mii luterani, cari sunt magiari. Numai romano-catholicii sunt magiari, germani, italieni, slavi-bohemi (veniți în țiera succesivă și asediați pe ici pe colea) și țigani, adecă totu felul de sementii. Cei de legea mosaică sunt numai iudei, pentru că se pare că sub rubric'a „alti necrestini," se întielegu secuii sabbatari d'in scaunul Murasiului, cu tôte că de aceia trebuie se fie mai mulți, dară îi voru fi conșcris la vreun'a altă concessiune inadinsu.

Nu se cuvne a uita, că romani mai sunt, și încă mulți, în Confiniul militarul d'in Banatu spre Dunare, și în Bucovin'a. Asia luându'si cineva ostené'la de a'i numera pre toți cu grija și sinceritate, apoi totu va afla cifr'a cunoscută de trei milioane și mai bene.

Se mai învetiamu încă ceva d'in datele statistice publicate de ministeriul unguerescu, adecă starea culturii, care în țierile numite ale corónei ungueresci atâta este de desperată, în cătu însuși „Pesti Napló," care că organu alu ministerului, era până aci foarte optimistul, vedindu aceste cifre, s'a înfloratu d'inaintea semnificatiunii lor, și cu totu dreptul. Étale.

În Ungari'a propriă d'in 11,117,623 suflete știu citi și scrie numai: 2,020,590 barbati și 1,285,400 femei; éra numai a citi: 383,950 barbati și 811,499 femei. Nu știu nimicu, adecă neci citi neci scrie: 3,094,891 barbati și 3,521,293 femei; adecă 6,616,184 suflete d'in Ungari'a propriă nu știu carte de locu.

Acestea proporțiuni în Transilvani'a sunt și mai întristătorie, pentru că în acésta țiera așa precumu este ea redusă la un'a populațiune numai de 2,101,727 suflete*), știu citi și scrie numai: 191,345 barbati și 96,140 femei, éra numai citi 33,938 barbati și 53,372 femei. Prin urmăre în Transilvani'a nu știu carte de locu 825,862 barbati și 901,070 femei, séu cu totulu

*) Cele 4 municipia rupte în an. 1861 dela Transilvani'a prin maestria diplomatică, adecă Zarandu, Crasn'a, Solnocu, districtul Cetatei-de-pétra, avea în 1869 locuitori 252,161, adecă preste $\frac{1}{4}$ de milionu, d'in cari $\frac{3}{4}$ sunt romani, înse până în zilele nóstre foarte lipsiti de mijlocu cultivatori și anume în două comitate tractati în modu prea vitregu.

d'in amândoué sexele nu știu carte 1 milionu 726,932 de persóne.

În alte țieri care se numescu și sunt în adevéru cultivate, proporțiunea este tocmai inversă, adecă în acelea țieri știu carte pe atâti, pe căti nu știu la noi, și sunt nesciutori numai atâția, séu încă și mai puțin decătu sunt la noi aceia, cari au învetiatu ceva carte.

Aici se cuvne se mai însemnamu încă unu lucrul tristu. Între acei locuitori ardeleni, cari știu ceva carte, celu puțin $\frac{1}{3}$ parte d'in ei au se mulțimescă pentru acea știință, bătului de corporalul. Cu acésta voim se dícemu, că decă nu s'ar fi apucatu „Nemiulu" în zilele Mariei Teresiei și în a le imperatului Iosifu II., că în comunele celor cinci regimente confinari se făca romanilor și secuilor școlu și se'i mane de frică la școlă, astăzi neci atâția nu ai afla, cari se știa ceva carte, pentru că de altă parte, aristocrația (boierimea) țierei s'a opus totu-deaun'a d'in respoteri la înființarea de școlu în partea cea mai mare a țierei, pe unde a domnit ea, éra patricianii sasilor încă au imitat în mai multe ținuturi pe boieri; de aici vine, că mai ales sasimea d'între riurile Oltu și Târnave nu este cu nimicu mai cultivată decătu romanimea și secuimea, și așa tôte trei elementele se afla în stare primitivă; éra ceea ce face culmea reului este, că poporul nu simte neci-decumu necesitatea școlii, ba d'in contra, în multe parti a le țierei o ține de un'a adevérată calamitate, și face totu ce póte, pentru că se scape de ea. Se recunóscemu cu totii, că în mai multe comune acésta stare de barbaria se póte escusa cu sacra cea mare a locuitorilor împilati și maltratați, éra în altele cu desbinarea, și națională, și confesională, adecă pe unde comunele de și mici, sunt compuse d'in romani, unguri și sasi, apoi desbinate în câte trei, patru, încă și cinci confesiuni, adecă în romani uniti și neuniti, magiari catholici și calvini, séu încă și unitari. În foarte multe comune înse aceste desculpari nu au neci-decumu locu, și școl'a totu lipsesce. Sunt ani douăzeci, de candu, se marturisim în cugetu curatu, guvernele care 'și urmăra după tempu, decă și n'au statu cu totu-adensulu pentru înființarea de școlu, dară celu puțin nu au împedatu pe nimeni, pe neci-una confesiune dela înființarea de școlu.*). Mai multu: în urmărea faimosului concordatu d'in 1855 confesiunile au castigatu dreptu intensu de a'si funda ori-câte școlu aru fi voit ele. Și ce s'a facutu în acești 15 ani pe țerenul instructiunii publice? Cifrele statistice mai sus citate ne dau unu respunsu foarte rusinătoriu, pentru că d'inaintea acelor cifre cade ori-ce masca. Nu'si

*) Nu întielegemu aici pe consiliarii de instructiunea publice, d'între cari dn. P. Vasiciu ocupă cu totu dreptul locul întâiu, că unulu adecă, carele ne cumu se împedece, dară și-a sacrificatu cea mai bună parte a vietii sale de barbatu, sanetatea și linstea pentru înființarea de școlu.

pregete cineva a subtrage d'in cifr'a totale a celoru carii scia ceva carte până in 31. Dec. 1869, pre toti aceia, carii locuescu pe la orasie, unde au si invetiatiu carte, pe toti satenii cãti au inceputu se invetie totu la orasie, apoi pre toti cãti apucaseru a invetia până la 1848 in scólele celoru cincii regimente, atunci va vedea cu spaima si umilire miculu numeru alu aceloru teneri, carii voru fi invetiatiu carte in scólele popularie fundate dela 1850 si respective dela 1855 încóce.

Si ce vi se pare Dv. onorabili lectori, óre articulu ungurescu XXXVIII. d'in 1868 ne va inmultí scólele, va inainta instructiunea publica si cultur'a? Asia ar fi se fia, pentrucă acelu articlu coprinde multe lucruri bune. Atãta numai, cã elu se póte asemena prea bene cu unu caroiu, la care sunt injugate séu inhamate cãte 4—5 parechi de vite, si de inainte, si de inapoi, éra mãntorii mana, fia-care in directiunea ce le place loru. Asia carulu cauta se stea pe locu. Statulu si biseric'a, natiunea domnitoria si natiunile domnite, fia-care se uita cu ochi de lupu un'a la alt'a. Transilvani'a remane totu Briareulu celu legatu cu lantiuri cumplite de muntii sei. Intre asemeni inpregiurari si conjuncturi inca si cei mai tari in credinti'a venitoriului cadu in tentatiune de a despera, si au se'si reculega tóte poterile spiritului, pentrucă se'si sustiena curagiulu de a lucra si mai de parte pentru acésta tíera de trei-óri nefericita.

D'in tóte scirile, atãtu oficiali, cãtu si purcese dela barbati onorabili, pe carii dore de sórtea patriei, a natiunei si preste totu a poporului, se póte trage cu mare probabilitate conclusiunea, cã d'in scólele cãte figuréza pe charthia cá infientiate, cu doctentii loru functionandu, abia $\frac{1}{3}$ parte merita numele de scóle, éra alte $\frac{2}{3}$ nu merita si n'au meritatu neci-un'a data acelu nume venerabile. Asia a fostu acésta pe tempulu domniei nemtiesci, asia este si acumu sub domni'a unguresca. Comparati coprinsulu relatiuniloru oficiali esite d'in pen'a consiliariloru de instructiune publica, cu cele care esu astadi d'in cancelariile inspectoriloru unguresci de instructiunea publica, si ve veti convinge despre adeverulu dísei nóstre. D'in sute de essemple numai unele. Confessiunile d'in Brasiovu se tienu cã au scóle care de care mai multe si mai bune, si cu tóte acestea d'in cercetarile oficiali intreprinse in anulu trecutú a esitu, cã de ess. d'in 1200 copii si copile de nationalitate magiara, obligati a ambla la scóla (intre 6 ani impliniti si 14 ani), 790 nu mergu la neci-una scóla. Totu asia este acésta si la romani, de si aici s'au luatú totu felulu de mesure, si mai blande, si mai aspre, pentrucă parentii se fia induplecati a'si da copiii la scóla. Dara Dv. sciti ce respundu mai multi parenti: „D'in copiii mei n'au se se alega neci popi, neci domni.“

Acestu limbagiu ilu potu avé numai sclavii nascuti si crescuti in sclaviá. Unu sclavu pe alu carui caracteru sierbitutea apucã se prinda óresi-cumu scórtia, éra ochii sei sufletesci se afla inpainginati, nu

cuteza se'si inaltie ochii in susu; elu nu pretiuesce cultur'a neci macaru cá midiulocu spre a ajunge la libertate, pentrucă simtiulu libertatei au amortítu in ánim'a sa. Ungurii porta fórté multu cuventulu de libertate in gurele loru; cu tóte acestea loru le lipsece conceptulu genuinu alu libertatei, éra in loculu aceluia e substituitu altulu, alu licentiei, alu desfrenului. Preste acésta cuventulu „Szabadság“ neci cã este de origine unguresca, ci curatu slavonescu, si n'are semnificatiunea libertatei innascute, ci numai a libertatei castigate, a dimissiunei séu manumissiunei d'in sierbitute. Daco-romanii perduseru d'in limb'a loru până si cuventulu libertate, pentrucă ori-unde sierbitutea e in permanentia si domnesce secolu intregi, de acolo trebue se dispara succesive tóte conceptele despre libertate. La ei inca intrase „Slobozeni'a slava, care este totu un'a cu magiaresculu Szabadság.“

In tierile locuite de daco-romani si de magiari nu mai scimu ce se ne facemu de lips'a cea greu simtita pentru ingenieri, geometrii, mecanici, chemici, silvicultori, agronomi, carii se scia porta economia rationabile, hydraulisti, constructori si conductori de corabii, medici si chirurghi d'in sinulu nostru, mineralogi si preste totu montanisti buní si renumiti; simtimu lips'a celu puçinu de 4—5 mii de oficiari, carii se esa d'in patriile nóstre pentru armat'a imperiala si pentru gard'a mobila (Landwehr, Honvéd), la tóte ramurele sierbitiului ostasiescu, la artilleria, calarime, pedestrime, etc.; la calile ferate se cere unu numeru fórté considerabile de functionari, conductori, machinisti; la poste si telegrafe se inmultiescu pe fiacare anu afacerile, prin urmare se ceru si individi bene instruiti si capaci; preste acésta tocma si pe terrenulu juridicu se mai simte inca mare lipsa de barbati bene preparati; de carier'a diplomatica (functiuni de consuli, cancelari, dragomani, diferite graduri de missiuni diplomatice) nu mai memoramu nimica asta-data. Cu tóte acestea sclavulu iti respunde, cã fiulu seu n'are se se faca domnu, éra „nemesiulu“ inpentenu, de si ii place fórté a figura cá domnu, este inse neasemnatu mai lenesiu si mai fatalistu, decãtu se voiésca a invetia mai multu decãtu numai a cití si a scrie de colea până colea, éra apoi déca vene „némintiulu,“ cá se se asiedie in midiuloculu nostru, atunci ii injura toti dieii nemtiesci, toti santii si chiaile dela usi'a raiului.

Dupa 4 mii de jidovi cãti se aflá in Transilvani'a până la 1848, mai venira pe urm'a „nemtiloru“ alti 20 de mii de jidovi, carii toti se sustienu mai multu dela poporulu tieriei nóstre, si pentru ce óre? Pentrucă jidovulu a invetiatiu carte si aritmetica, multa puçina, dara totu mai multu decãtu daco-romanulu, pe care până la 1848 nu'lu lasara se invetie, éra de atunci încóce nu voiesce elu se mérga la scóla.

Ardelénulu vede bene, cã artele si professiunile de manufacture inca presupunu unu gradu óre-care

de scientia; elu scie că nu le are, si că banisiorii lui mergu la „nemptiu“ pentru fabricate si manufacturi; cu tóte acestea elu nu voiesce se invetie.

Legislativ'a Ungariei se ocupa cu planulu de a modifica legea electorala asia, in cătu numai aceia se aiba dreptu activu si passivu, carii voru sci carte, adeca voru sci se citésca si se scrie bene. Atunci apoi se póte abate dela legea electorala transilvana d'in 1848, pentrucă 'i va fi de ajunsu, déca va fi decretatu: „Idiotii si mojicii fàra carte sunt lip-siti de drepturi. Cine voiesce se aiba drepturi, se invetie carte.“

Cu tóte acestea sclavii, sierbii, carii nu cunoscu libertatea, ci numai slobozeni'a (szabadság) d'in tem-nitia si lantiuri, voru d'ice si atunci, că ei n'au tre-buintia de invetiatura, că-ci acésta e pentru domni, éra nu pentru sierbi. Sermanu sclavu, cumu ai uitatu tu, că odenióra numele de Romanu era sinonimu cu Domnu. Este de multu de atunci, ce e dreptu, că-ci in cursulu secoliloru cadiuramu asia de cum-plítu, in cătu numele de Romanu, românu, rumânu, vlahu, valachu, ajunse a fi sinonimu cu sclavu, cu sierbu, precumu acésta se cunósce d'in multe acte publice, emanate nu numai dela unguri, ci si dela boierii d'in Munteni'a. Dara acea inferatura, acea stigma negra si spurcata trebue se se sterga un'a data, éra stergerea se póte midiuloc' mai siguru prin cultura, prin scientia, prin scóle numeróse, diverse si fórte bune.

Noi cá si magiarii, punemu temeiu mare pe nu-merositatea elementului nostru nationale si dorimu cu totu dreptulu inmultirea rassei nóstre. Inse nu ar trebui se perdemu d'in vedere sublim'a invetiatura a istoriei, că cultur'a scientifica si morala este aceea, care dà numerului de ómeni insemnatarea si valórea dorita. Mens agitat molem. De aceea de candu lumea minoritatile intieplete si prudenti au condusu, séu déca voiesci, au si portatu, voru si porta de nasu, voru si seduce, voru si subjuga usioru pe aceia, la carii se póte aplica ceealalta d'isa vechia: Nos numero sumus et fruges consummere nati.

Colectiune de diplome

d'in diplomatarulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe români (valachi).

(Continuare.)

Testimoniales Petri Episcopi Transylvaniensis, super conventione trium quartarum Decimarum Capitulo Albensi competentium, per sacerdotes Capituli Mediensis pro 40 Marcis exarendatarum.

1283. die 23. Junii. Cod. Dipl. T. I. p. 75, 76.

Acesta este unu contractu inchiaietu intre Petru episcopulu r. cat. de atunci in Transilvani'a si intre parochii sasesci ai unoru comune d'in pregiurulu Mediasiuului, in caus'a arendarei diecimeloru, pe care avca se le ia dela poporu si care fusera pretiuite in patrudieci de marce argintu bunu. Pe atunci si Mediasiuulu era numai satu, că-ci asia se numesce, adeca villa.

Nos Petrus Divina miseratione Episcopus Transylvaniensis, memoriae commendamus, quibus expedit universis. Quod Fratres nostri universi de Capitulo ex una parte, et omnes sacerdotes de Medies ex altera, ad nostram accedentes praesentiam, videlicet: Valentinus¹⁾ Decanus de Villa Schelini²⁾, Joannes de Bertholm, Hendricus de Villa Rhenini³⁾, Petrus de Musna, Adam de Villa Medies⁴⁾, Gottfrid de Menttmare⁵⁾, Hendricus de . . . .⁶⁾, Teodorus de Kapus. Idem Capitulum ad magnam Instantiam et petitionem praefatorum Sacerdotum tres partes Decimarum, de Medies sibi debitarum, scilicet in frugibus, in vino, et apibus, et in agnellis, tam ipsorum personis, quam Ecclesiis eorundem, locaverunt cuilibet in solidum, pro quadraginta marcis boni argenti, Albae, in Winch⁷⁾ (et in Warasio⁸⁾) currentis ponderis trest: in perpetuum, exceptione quorumlibet, et cujuslibet temporis non obstante, in tribus terminis infrascriptis persolvendas, de quibus in vigilia Beati Michaelis debent solvere Decem Marcas, in quindenis S. Martini quindecim Marcas, et in quindenis purificationis B. Virginis residuas quindecim Marcas, hoc adjuncto, ut si aliquem terminorum omiserint in solvendo in Crastinum, poenam dupli solvere tenebuntur, sive iidem sacerdotes, aut Villae eorum diminuantur, sive augmententur. In cujus rei testimonium ad utriusque partis petitionem Literas praesentes concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum Albae in Vigilia Joannis Baptistae anno Domini 1283.

1284. Append. Dipl. Trans. T. I.

Capitululu besericee dela Oradea mare face cunoscutu si adeveresce, că a venitu la densulu domn'a veduv'a comitelui Coplen in persóna si a dechiaratu, că avendu ea unu sierbu (sclavu, iobagiu) anume Pousa fiuu alu lui Unus si pe mam'a aceluia, adeca pe veduv'a lui Unus, dechiara de buna voia, că

*) lege Valterus. — ²⁾ lege Ecchelina (Atielu). — ³⁾ hodie Reichesdorf v. hungarice Riomfalva. — ⁴⁾ 1283. Media fuit Villa. — ⁵⁾ monte majori. — ⁶⁾ lege Sarus. — ⁷⁾ hodie Alvincz. — ⁸⁾ Szász város.

Testimoniales has produxit Fiscus R. Transylvanicus in causa contra Clerum Saxonicum ratione minorum Decimarum. Ex Transumtionalibus hujus causae descripsit Cibinii 25. febr. 1828. Jos. C. Kemény.

Originale exstat in Archivo Capit. Alb. Transylvaniae in Cista Capit. fasc. 1 Nr. 14.

Transumtum Capit. exstat in Archivo Fisci Transylvanici fasc. 20. Lib. II. fundi Regii lit. I ubi annus harum literarum est 1283 non autem 1293.

Item in Archivo Fisci Regii Trans. sub lit. C. fasc. 17. appendice Lib. II. serie 17.

Edidit: Szeredai Notit. Capit. Alb. p. 11.

„ Katona VI. p. 883.

„ Batthyány Leg. Eccl. II. p. 498. sed erronee, nam ibid: est annus 1293, loco 1283.

„ Fejér C. D. T. VII. vol. III. p. 100. sed aequae erronee, nam ibid: est annus 1293. loco 1283.

„ Fejér C. D. T. V. vol. III. p. 191. ubi annus quidam 1283. recte est appositus, sed contextus literarum scatet lacunis.

Confer fder in Felmer . . . .

„ Benkő Milkovia . . . .

ea, domn'a veduv'a lui Coplen considerandu sierbitiale cele bune facute de acelu sierbu si de man'a lui, si dorindu a'si castiga prin acésta si fericirea cerésca, ii manumitte, adeca le dà libertate deplina, inse cu conditiune, cá pre cátu va mai fi ea in viétia, Pousa si mam'a-sa se nu aiba voia a o lasa, éra dupa mórtea domnei se se bucare de libertate si securitate deplina, cá si ori-care omu nascutu d'in parenti nobili, se póta merge si pe-trece ori-unde ie va placea, era consangeni domnei Coplen inca se nu aiba voia de a'i retiené, neci a'i reapasa in sierbitutea de mai inainte.

Capitulum Ecclesie Waradiensis. Omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad universorum notitiam tam presentium quam futurorum tenore presentium volumus pervenire. Quod nobilis Domina relicta Comitis Koplen ad nostram personaliter accedens presentiam, viva voce, spontaneaue voluntate est confessa, quendam servum suum hereditarium nomine Pousam filium Vnus coram nobis constitutum, et ipsam Vnus matrem ejusdem ob meritoria servitia eorundem, et remedium ac salutem animarum suarum manumisisse titulo perpetue libertatis, tali tamen conditione interjecta, quod, quamdiu ipsa domina vitalem duceret auram, eidem fidelitate qua decet servire deberent, et tenerentur, nec se possent alienare, seu retrahere ab eadem, sed ea defuncta ubique, et apud quoscunque vellent liberam et securam tamquam ab ingenuis parentibus procreati, haberent commorandi facultatem, nec alicui . . . . specialiter seu propinquis ipsius domine processu temporum liceat contra ipsum Pousam et matrem ejus, ac heredes eorum, occasione pristinae servitutis aliqualem suscitare questionem, in cujus rei memoriam, perpetuamque firmitatem, presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum feria quarta proxima ante octavas Pentecostes anno Domini M. CC. octogesimo quarto. Domino Batur Preposito, Emeryco Lectore, Joanne Cantore, Benedicto Custode magistris existentibus.

Descriptum ex originali in pergameno patenter expedito, in quo apparet vestigium sigilli ex serico albo pendentis.

Originale possidet Jos. C. Kemény.*)

1287. 6. Dec. Cod. Dipl. T. II. pag. 78.

Lodomeriu archiepiscopulu dela Strigону d'in Ungari'a serie cátra episcopulu d'in Transilvani'a, cá acesta se dea indareptu reginei Ungariei taxele si darile care'i venea ei d'in districtulu Bistritiei.

Strigonii in festo b. Nicolai confess. Lodomerii Archiepiscopi Strigoniensis literae ad Episcopum Transylvaniae „ut census et tributa Dominae Reginae in Districtu de Besztercze provenientia“ eidem Reginae restitui faciat.

*) Not'a Red. In comitatulu Turdei sunt pâna astadi familii romanesci cu connumele Pusia. De altu-mentrea d'in acestu documentu, cá si d'in fórte multe altele invetiamu atâta, cá in sec. alu 13-lea sclavi'a apucase a se inradecina in tierile nôstre cá si in ori care alte tieri locuite de pagani, in mani'a toturoru doctrincloru evangheliei, pe care nu le respectá neci d'in un'a miie unulu. Insii episcopii avea sclavi cu sutele.

Originale in Archivo Capit. Alb. Trans. f. 3. Nr. 3. in Cista Capit.

Edidit: Szeredai Series Episcoporum. Alb. p. 24.

„ Katona T. VII. p. 936. sed erronee.

„ Batthyány Leg. Eccl. T. II. p. 486. correcte.

„ Fejér C. D. T. V. vol. III. p. 364. cum lacunis et ideo male.*)

Donationales Ladislai IV. Regis super Terra Keresztur, Gerend, et Örke pro Nicolao de Gerend, et Attestatoriae super peracta eatenus pura statutione.

1289. Cod. Dipl. Tom. I. pag. 79.

Regele Ladislau IV. dà diploma de donatiune magistrului (cumu amu dice comandantului, conductorului in acelea tempuri), anume Nicolau, fiu alu comitelui Petru, fiu alu lui Samsonu dela Grindu (comuna aprópe de Turd'a), pe comunele d'in Transilvani'a numite atunci Keresztur, Gurgud et Heurke, numite rom. Cristuru, Grindu et Urcu, tóte in comitat. Turdei, éra acésta donatiune se face acelu Nicolau séu Nicóra pentru multele lui virtuti ostasiesci si anume pentru unele fapte eroice implinite mai alesu in contra sasiloru rebelli d'in tienutulu Scepusu in Ungari'a. Se mai adaoge in acésta diploma, cá acelea trei comune remasesera pe atunci fàra erede séu clíronomu (mostenitoriu), adeca fàra domnu, fàra boieriu, si cá prin urmare, pe temeiuulu „vechiului usu alu tieriei,“ regele ascultandu si marturisirea universitatii boieriloru Transilvaniei, adeca pe reprezentantii tieriei, le dà magistrului Nicóra.

Ladislau Dei gratia Hungariae, Croatiae, Ramae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex. Omnibus Christi fidelibus praesentes literas inspecturis salutem in omnium salvatore. Etsi cunctis de nostra sperantibus gratia adesse velimus, et teneamur, ex debito honestatis illis tamen specialibus debemus respondere, quorum nos ad haec inducunt merita gratiose, et monent fidelitates eximiae et insignes. Proinde ad universorum notitiam tam praesentium, quam posterorum harum serie volumus pervenire. Quod cum magister Nicolaus filius comitis Petri filii Sampsonis de Gerend**), in diversis expeditionibus Regni nostri fideles semper nobis in Regno nostro impenderit famulatus, variis se fortunae casibus se submittere non formidans, et specialiter tunc, cum nos ad partes Scepes contra populos de eodem, ad leniendam saevitiam cordis ipsorum seu contumaciam, quam a via fidelitatis declinando, in Nram gerebant Majestatem Regiam, processibus, qui tunc Castrum nostrum de eodem Scepes valida obsidione capere, et expugnare nitebantur, idem Magister Nicolaus ante omnes se objiciens ad visum et intuitum oculorum Nrum laudabiliter ante foras ejusdem castrum viriliter dimicavit. Demum cum nos, cum eisdem populis de Scepes conflictum habuissemus, et Domino permittente, victoriam laudabiliter consecuti fuisset, praedictus

*) Not'a Red. Adeca veniturile d'in districtulu Bistritiei ajunsesera a fi cumu se dice, apanagiulu reginei, éra episcopulu le trasese in pung'a sa.

**) Gerend in comit. Thorda, et hinc origo familiae jam extinctae Gerendianae.

Magister Nicolaus in conspectu Nrae Majestatis cum effusione sui sanguinis exhibuit fideliter et devote. Et licet pro talibus, et tantis servitorum suorum generibus laudabilibus et condignis, amplioribus, potioribusve Donationum titulis dignissimus habeatur, et merito prae caeteris debeat anteponi, et extolli; in recompensationem servitorum ejusdem volentes grata vicissitudine occurrere. Regio cum favore, quasdam terras Keresztur¹⁾, Gurgud²⁾, et Heurke³⁾, vocatas, habitatoribus carentes, in Comitatu de Thorda, existentes, quas universi nobiles partis Transylvaniae, tunc in ipsa expeditione nostra nobiscum existentes, per nos interrogati, unanimiter hominum sine haerede decidentium fuisse asserentes dixerunt, nostraeque collationi, secundum Regni nostri consuetudinem⁴⁾, per omnia pertinere⁵⁾; easdem terras Keresztur, Gurgud, et Heurke nuncupatas, cum omnibus utilitatibus, et pertinentiis eorundem universis, sub certis metis, et antiquis magistro Nicolao saepedicto, ac suis haeredibus, haeredumque suorum successoribus contulimus, dedimus, donavimus, atque tradidimus de plenitudine Nrae gratiae, de Consilio Praelatorum, et Baronum nostrorum jure perpetuo et irrevocabiler possidendas, tenendas, et habendas. — Introducentis autem eundem in corporalem possessionem dictarum Terrarum Keresztur, Gurgud, et Heurke appellatorum, per Deers⁶⁾ nobilem de Tuur⁷⁾ fidelem nostrum, sub testimonio Capituli Ecclesiae Transylvanicae praesentibus commetaneis et vicinis nullo poenitus contradictore existente, prout in literis ejusdem capituli nobis constitit evidenter. Ut igitur hae nostrae Donationales eidem magistro Nicolao, ac suis posteris per nos factae robur obtineant perpetuae firmitatis, nec tractu temporis per quempiam successorum Nrum possint, vel debeant retractari, atque irritari, praesentes concessimus literas Nras duplici sigilli Nri munimine roboratos. Datum per manus Venerabilis in Christo Patris Gregorii Dei gratia Episcopi Chanadiensis aulae nostrae Vice-Cancellarii dilecti et fidelis Nri an. Dom. 1289. Regni autem nostri an. 18.

1) hodie Gerend-Keresztur in Comit. Thorda.

2) „ Gerend in Comit. Thorda, hinc videtur, quod Pagus hic antea Gurgud-Gurgund nominatus nomen Gerend a familia Gerendi obtinuerit.

3) hodie Örke in Comit. Thorda.

4) En memoria Legis consuetudinariae.

5) hoc tempore Fiscus in bonis deficientium non ex aliqua lege stabilita, sed ex mera consuetudine succedebat. Vide et inferius ad a. 1345.

6) Ex hinc familia olim Dersi.

7) Tur hodie in Comit. Thorda.

Originale habetur in Archivo Camerae Regiae Hungaricae Budae. — Copia vidimata in A. f. f. 2. Miscell. Lit. A. NB. Katona has literas haud produxit, nec habentur in Codice Ms. Diplomatico Szechenyano.

Edidit: Jos. C. Kemény apud Fejér C. D. T. VII. vol. III. p. 211.

„ Fejér C. D. T. V. vol. III. p. 457.

1291. 22. Febr. Cod. Dipl. T. I. p. 98.

Acesta este unu fragmentu d'in asia numitulu decretu inauguralu, datu dupa incoronarea regelui Andreiu si coprindietoriu de unele condituni stabilite intre rege de un'a, între nobilii tieriei (de tôte nationalitatile) si intre sasi. D'in acestu decretu se vede, că pe atunci si boierii tieriei fusera obligati a plati regelui diecime, că si óspetii sasi inca neiobagiti, si că si cellalti locuitori ai tieriei aruncati in sierbitute. Totu cu acea ocaziune nobilii si acei sasi d'in Transilvania, carii tienea mosii (praedia) si se portá cá nobilii, fusera obligati cá in casu de invasiune straina séu de rebelliunea vreunei provincii, se sara regelui intru ajutoriu, cu conditune inse, că déca óstea loru va fi scósa in afara spre a ocupa vreunu regatu strainu, atunci se li se dea soldu d'in cass'a regelui. Se mai adaoge limpede, că magnatii (Barones) de aci inainte se nu mai póta constringe (sili) pe nobili si pe sasi, că se ésa alaturea cu ceia fára neci unu soldu.

Datum per manus discreti viri magistri Theodori Albensis Ecclesiae Praepositi, aulae nostrae Vice-Cancellarii 8. Calendas Martii. Decretum Comitiale inaugurale Andréae III. Regis, in quo inter caetera haec habentur:

„Item Decimas frugum secundum statuta sanctorum Regum solvere teneantur, ita videlicet, quod quilibet Nobilis, sive Saxo de numero nobilium de quolibet aratro¹⁾ unum fertonem pro Decimis solvat, populi²⁾ autem ipsorum Nobilium et Saxonum de singulis Capeciis solvant unum pondus.“

„Item, si aliqua potentia extrinseca ad invadendum Regnum nostrum venerit, aut aliqua pars, vel Provincia Regni ab obedientia Regia.... se abstraxerit, aut alienare aliquo modo voluerit. Nobiles Regni nostri, et Saxones Transylvani praedia tenentes, et more nobilium se gerentes nobis adstare³⁾, et adjuvare nos tenebuntur, sed si ad occupandum Regnum extrinsecum procedere teneantur, hoc etiam expresso, quod nobiles Regni nostri, et praedicti Saxones Regni Transylv. cum nullo Baronum nostrorum coacti, vel invitati, super factis et negotiis Regni nostri intrinsecis et extrinsecis, absque nobis, sine pecunia ire teneantur.“*) (Va urma.)

1) Modus agri est 150 jugera complexus. Vide Tripart. Parte I. tit. 133.

2) i. e. Jobbagiones.

Originale in Archivo Capit. Alb. Trans. Cista Miscel. 3. f. 3. Nr. 8.

Fragmenta edidit Eder in Felmer p. 19. 24. 48. item in Siebenb. Provinc. Blätter T. II. p. 13. 14. 15.

Edidere per extensum: Kovachich in Monumentis veteris Legislationis Hung. Segmenti I. p. 13.

Item, Kovachich Silloges Decretor: Comit. p. 15.

Fejér C. D. T. VII. vol. II. p. 139.

3) Insurrectio.

*) Not'a Red. Acestu documentu isi are insemnatarea sa in legatura cu altele de natura acestuia, precumu se va vedea mai tardiu, mai alesu pe uude va fi vorb'a despre sistem'a militaria si despre apararea tieriei, séu adeca despre impositulu sangelui.

Regele Andreiu III. a fostu celu d'in urma monarchu ungurescu d'in familia lui Arpad, nascutu inse d'in mama italiana, anume Catarina Morosini, fiica unui patriciu venetianu, maritata dupa ducele Stefanu celu essilatu de frate-seu, adeca

D'in pomelniculu martiriloru romani dela 1848—49.

(Urmare.)

Podelé, Ian. 1849 d'in Bradu 1 femeia omorita de rebelli la invasiune; d'in Podele 4 barbati, 2 femei si 3 prunci deto.

Poiana, 14. Ian. 1849 5 barbati si 2 femei omoriti prin rebelli calcatori de comuna.

Aprile 1849 4 barbati si 2 femei inpuscati de insurgenti.

Poieni, Noembre 1848 d'in Risculiti'a 1 barbatu omoritu de insurgenti.

Poienariu (comit. Zar.), Oct. 1848 duoi preoti d'in locu condamnatu prin tribunalulu de sange si apoi omoriti; éra 3 barbati inpuscati de insurgenti.

Pouc'a (Pokafalva), 10. Aprile 1849 6 barbati omoriti de insurgenti.

Poclosiu, Aprile 1849 5 barbati deto.

Presac'a, 13. Oct. 1848 si Maiu 1849 8 barbati si 3 femei inpuscati de insurgenti.

30. Aprile 1849 1 barbatu deto.

Puii, Aprile 1849 Nicolae Iosifu d'in Petresdu, 1 barbatu, inpuscatu la mand. lui Csepe.

Radnoth (rom. Ernotu), Oct. 1848 d'in Ernotu si Sauli'a 23 barbati si 1 femeia macelati prin rebelli.

1849 Olteanu Ioanu si Rusu Georgie, ambii d'in Sauli'a, 2 barb. Acestia fura dusi de locutorii d'in Csapó in curtea lui Berzenczei, in diu'a urmatoria fura legati cu manele in spate si aruncati in Muresiu.

Oct. 1848 d'in Gyulás (rom. Iulusu in comitat. Cet. de balta), 12 barb. si 1 fem. omoriti de rebelli.

D'in Orba (rom. Orbu) 1 barbatu deto.

Moldovanu Dumitru d'in Deleu (in com. Turdei) 1 barbatu esec. la mand. lui Lázár Dénes.

Ribiciór'a (comit. Zarandu), Martiu 1849 1 fem. inpuscata de rebelli.

Ribiti'a (deto), Oct. 1848 2 barbati spendiurati de rebelli.

Risc'a (deto), Maiu 1849 1 barbatu si 1 femeia omoriti de rebelli.

Risculiti'a (deto), Martiu 1849 3 barbati omoriti de aceiasi.

Rosia, 2. Iuniu 1848 d'in Mihaltiu 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

de regele Bela IV. Acestu Andreiu care a domnit intre anii 1290 si 1301, avu a lupta cu cele mai mari dificultati, nu numai pana ce se vediu incoronatu, ci si dupa incoronare. Câtiva magnati d'in tiéra nu'lu voiá de locu, pentrucá ambitioná ei coron'a. Imperatulu Rudolphu de Habsburg inca de atunci se folosi de unu pretestu spre a pune man'a pe corona si tiéra si a o da fiului seu Albertu. Mari'a, regin'a de Neapole, sor'a lui Ladislau IV. celui omoritu de femei, ajutata de pap'a, voiá se apuce tiér'a pentru fiulu seu Carolu Martellu d'in famili'a francésca Anjou. Éca totu atâtea cause, pentru care Andreiu III. cautá in tóte partile ajutoriu de bani si de sange, pentrucá se se póta tiené pe tronu. D'in documentulu ce urméza imediatu dupa acesta, se va vedea, cá regele Andreiu III. fusese si in Transilvani'a, unde tienuse dieta compusa nu numai d'in boieri, ci si d'in reprezentantii fia-carei natiuni, adunati cu totii la unu locu in Alb'a-Iuli'a.

Siardu, Aprile 1849 d'in Ampoiti'a 3 barb. omoriti de insurgenti.

d'in Tieln'a 1 barbatu deto.

D'in Siardu 37 barbati si 2 femei torturati si omoriti toti prin rebelli acolea in comuna.

Maiu 1848 d'in Borbandu 1 barbatu deto.

Sauli'a, 1848 2 barbati deto.

Sancelu (langa Blasiu), 7. si 19. Ianuariu 1849 19 barb. si 2 femei omoriti sub comand. colonel. de rebeli Czeez.

Maiu 1849 Borsanu Trifán, 1 barbatu, condamnatu prin tribun. d'in D. S. Martinu.

19. Ian. 1849 d'in Iclodu 1 femeia omorita de rebelli.

D'in Panade 1 femeia deto.

D'in Capaln'a 2 barbati deto.

Secarambu, 11. Aprile si Iuliu 1849 d'in Varmaga, Najag si Keménd 4 barbati si 1 femeia deto.

Selaudu, 15. Maiu 1849 2 barbati deto.

Sibis'a, Aprile 1849 Sas Stefanu, Poclisanu Dumitru, Poclisanu Andreiu, Nicolae Catana, 4 barbati, la mand. lui Antonu Zeyk omoriti.

Suharu (?), Iuniu 1849 2 barbati, 1 femeia si 2 prunci inpuscati de rebelli.

Sohodolu (comit. Hun.), 3. Ian. 1849 1 femeia omorita de insurgenti.

Szántohalma (comit. Hun.), Febr. 1849 12 barbati si 4 femei inpuscati de rebelli.

Selisteor'a, 14. Febr. 1849 1 barbatu si 1 fem. omoriti de rebelli.

Semer'i'a, Febr. 1849 d'in U. Vati'a 1 barb. deto.

Securi (?), Iuniu 1849 d'in Bucuresci (in comit. Zarandu) 3 barbati, 3 femei si 3 prunci omoriti totu de rebelli.

Szerekszen (?), Aprile 1849 1 barbatu omoritu de insurgenti.

Sz. Andreas (rom. Sântu), Febr. 1849 9 barbati si 4 femei omoriti de insurgenti.

Sz. Benedek (rom. Benicu), 25. Martiu 1849 Hatieganu Vasilie, 1 barbatu, omoritu prin Kováts Férencz d'in Forto.

St. Imru (com. Alb. inf.*), Aprile 1849 7 barb. si 4 femei macelati de insurgenti.

St. Craiu (com. Alb. inf.**), Maiu 1849 d'in Tompahaz'a 1 barbatu deto.

Oct. 1848 d'in St. Craiu 18 barbati si 2 femei deto; éra 2 barbati la mandat. lui Kemény István omoriti.

St. Pauru***), Oct. 1848 d'in N. Cergau 1 barb. inpuscatu de insurgenti.

D'in Besienau 1 barbatu omoritu de insurgenti.

D'in St. Pauru 12 barbati deto.

Stea (?), Ian. 1849 2 barbati deto.

Szókefalva (rom. Sauc'a), 18. Aprile 1849 Ionu

*) In Transilvani'a sunt 4 St. Imru.

***) Sunt siepte St. Craiu.

****) Sunt patru.

Moldovanu d'in Agristeu (com. Cet. de balta), 1 barbatu ucisu la mandatulu capit. de insurgenti Petöfy.

Talaciu, Aprile 1849 3 barbati deculati, omoriti de insurgenti.

Teiu (?), Iuliu si Maiu 1849 4 barbati deto.

Maiu 1849 d'in Fenesiu 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

Iuniu 1849 d'in Kisfaludu 1 barbatu deto.

Telecu (care d'in trei?), Aprile 1849 3 barb. deto.

Tèrnava (comit. Zarandu), Noembre 1848 d'in Dupa-pétra 3 barbati omoriti de insurgenti.

Tiboru (comit. Alb. infer.), Ian. si Aprile 1849 d'in Galda de diosu 4 barbati deto.

Tomnatecu, Martiu 1849 unu pruncu fu aruncatu si innecatu in apa.

Tomesci, Iuniu 1849 3 barbati; acestia fura batuti de rebelli atàta, pàna candu au moritu.

Teiusiu (orasielu rom.), primaver'a 1849 d'in Gioagiu 6 barbati omoriti de insurgenti.

Aprile 1849 Selageanu Arsiuti (?), Popa Filemonu, Bumbu Toma, Dotita Ionu, Botecu Simeonu, T. Engletu, 6 barbati, fura omoriti, la acus'a falsa a unui cantoru, anume Heves Samuel d'in Aiudielu.

D'in Siardu 1 barbatu omoritu.

D'in St. Imru 5 barbati deto.

Crisianu Mironu, 1 barbatu, ucisu cu confaptuirea lui Alex. Iablanczai.

Maiu 1849 d'in Fenesiu 9 barbati omoriti de insurgenti.

18. Maiu 1849 Ionu Sosteanu d'in Petielc'a, 1 barbatu deto.

Iuniu 1849 Turne Onu d'in Mihaltiu, 1 barbatu, condamnatu prin sententi'a trib. revol. si omoritu.

25. Martiu 1849 Popa George d'in Petielc'a, 1 barbatu deto.

Maiu 1849 Onu Mihaila si Keresztes Simeonu d'in Bagau, 2 barbati deto.

Trepeole (??), Iuniu 1849 2 barbati omoriti de insurgenti.

Teiu (comit. Hun.), Aprile 1849 d'in Cosesdi 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

Ugra, Octobre 1848 Susca Ionu d'in Lascudu (comit. Cet. de balta), 1 barbatu omoritu la mandat. lui Bánfi János.

D'in Ugra 10 barbati si 1 femeia omoriti de insurgenti.

Ugr'a, Butia Andreiu, Branoviciu Samoila, Logianu Lazaru, 3 barb., essecutati prin Székely Gyuri, Kerekes Pista, Hoszu Josi si Trombitás János d'in Ugra.

Oct. 1848 d'in Cucerdea 4 barbati torturati si ucisi de insurgenti.

Martiu 1849 Margineanu Ios., Moldovanu Iac., Moldovanu Georgie, Pasa Theodoru, Samargiteanu Stefanu d'in Seculia, 5 barbati, fura essec. la mórte d'in mandat. graf. Lázár Dénes, Szabo Lajos, graf. Haller Ferencz.

U. Almás (?), Iuliu 1849 1 barbatu torturatu si omoritu de insurgenti.

U. Ord'a, Aprile 1849 3 barbati totu asia.

Vac'a, Febr. 1849 2 barb. inpuscati de insurg.

Valea mare, Aprile 1849 1 barbatu torturatu si omoritu de insurgenti.

Valea Bradului, Febr. 1849 1 barb. si 1 fem. inpuscati de insurgentii navalitori.

Valisior'a, Iuniu 1849 2 fem. torturate si ucise de rebelli.

Vatia, Martiu 1849 2 barbati totu asia.

D'in Casanesci 1 barbatu totu asia.

Veresmartu, Noembre 1848 d'in Corteiu ungar. 2 barbati numai d'in placere barbara puscati de Csákány Ferencz, fostu prefectu la gr. Mikes Károly.

Rosii'a de munte, 27. Aprile 1849 d'in Bistra 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

Maiu 1849 d'in Rosii'a de munte 4 barbati inpuscati de rebelli.

Vidraseni (Vidraszeg in comit. Cet. de balta), Oct. 1848 24 barbati si 1 femeia torturati, apoi omoriti prin rebelli carii au calcatu comun'a.

Voia, Aprile 1849 1 barbatu totu asia.

Zalatn'a, Oct. 1848 d'in Presaca 1 barbatu inpuscatu de gard'a nàtion. ungar.

Maiu 1848 4 barbati si 2 femei inpuscati prin rebelli navalitori.

Maiu 1849 Georgie Tataru, Stef. Tataru, Georgie Isanca, Georgie Ieremie, Stanislau Ianis, Georgie Stefanu, Onutiù lui Piperiu, Nicolae V. Danutiù, Gligoru Bolfea, Ioachimu Sanfrisiuru, 10 barbati, condamnatu la mórte prin duoi comandanti de ai rebelliloru si inpuscati pre strada.

Maiu 1849 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

Aprile 1849 d'in Trompole*) 2 barbati torturati si omoriti prin rebelli.

Octobre 1848 3 barbati torturati si omoriti prin gard'a nationala ungarésca.

D'in Valea Dosului 1 barbatu deto.

Iuniu 1849 5 barbati si 5 femei torturati si omoriti prin rebelli; éra 1 barbatu inpuscatu prin rebelli in biserica si 1 barbatu spendiuratu de unu arbore.

Zarandu, Noembre 1848 d'in Abrudu 1 barbatu fù spendiuratu prin rebelli.

Zarapti (comit. Hun.), 13. Martiu 1849 37 barbati si 19 femei sub comand'a maiorului de rebelli Csutak, parte fura demicati, parte aruncati in focu si arsi.

Sum'a d'in districtulu Albei Iuli'a 1724 barbati, 222 femei si 55 prunci.

(Va urma).

*) Nu avem comuna pe acestu nume; dóra Tomplitia in comit. Hunedórei, séu Trapoldu?

Nr. 74—1871.

Protocolulu siedintiei lunarie a comit. asoc. trans.

ținute în 7. Martiu c. n. 1871 sub presiđiulu dn. vicepres. Iac. Bolog'a, fiendu de facia dd. membrii P. Dunc'a, P. Manu, I. Tulbasiu, P. Rose'a, I. V. Rusu, Z. Boiu, C. Stezariu, Dr. I. Nemesiu, V. Ardeleanu, I. Maximu si I. Cretiu.

§ 28. Dn. cassariu presentéza raportulu seu, despre perceptele si erogatele asoc. pre restimpulu dela siedinti'a lunaria a comitetului d'in 7. Fauru a. c. până la siedinti'a de astadi. D'in acestu raportu se vede, cumu-ca cass'a asoc. in decursulu restimpului amenitu, a incassatu 647 fr. 37 cr. si a erogatu 377 fr. 98 cr., prin urmare a crescutu fondulu cu 269 fr. 39 cr. v. a. (vedi Nr. prot. ag. 73 1871).

Spre scientia.

§ 29. In legatura cu raportulu cassei d'in §-lu precedente (28), se referedia in specialu, asupra baniloru incursi la asoc. dela siedinti'a trecuta a comitetului până la siedinti'a presenta, parte cá tacse de membrii ord. si pentru diplome, parte cá ajutoria (colecte), parte cá prenumeratiune la Transilvani'a pre 1871, si anume: a) cá tacse de membrii ord. si pentru o diploma au incursu cu totulu 36 fr. v. a. (vedi Nr. prot. ag. 58, 61 si 64 1871); b) cá ajutoria respective colecte si tacse de membrii ajutatori 55 fr. 92 cr. v. a. (vedi Nr. prot. ag. 58 si 61 1871); in fine c) cá prenumeratiune la Transilvani'a pre 1871 39 fr. 50 cr. v. a. (vedi Nr. prot. ag. 50, 51, 52, 55, 56, 57, 60, 64, 65 si 66).

Spre scientia.

§ 30. Dn. cassariu presentéza unu conspectu despre interesele complanatórie (Ausgleichungs-Interessen) incassate dupa obligatiunile de statu, convertite. Acele interese facu in argentu 29 fr. 25 cr. v. a. (Nr. prot. ag. 53 1871).

Spre scientia.

§ 31. Dn. cassariu presentéza unu documentu despre schimbarea argentinului (vedi § 30) in bancnote, cumu si despre o obligatiune partiale venduta à 20 fr. cu totulu in sum'a 48 fr. 30 cr. (vedi actulu la Nr. prot. ag. 54 1871).

Spre scientia.

§ 32. Directiunea despart. cerc. alu Fagarasiului (II.) aterne protocolulu siedintiei subcomitetului d'in 9. Fauru a. c., cumu si sum'a de 41 fr. 80 cr. v. a. cá tacse de membrii ord. si ajutatori, cumu si cá colecte (a se conferi si § 29 lit. a. si b.)

D'in amentitulu protocolu se constatéza, cumu-cà d'in partea directiunei resp. s'au emisu provocari in favórea asoc. atátu càtra domnii pretori tractuali d'in districtulu Fagarasiului, càtu si càtra inteligenti'a d'in scaunulu Cincului si alu Cohalmului (Rupea). Acele provocari până acuma au avutu resultatu mai eficace in tractulu pretoriale alu Porumbacului, de unde prin zelulu si staruinti'a nobile a respectivului domnu pretore Tom'a Cipu, au incursu in favórea asociatiunei cá tacse de membrii ord. si ajutatori, cumu si contribuii, in suma de 39 fr. 80 cr. Sub-

comitet. resp. in siedinti'a sa d'in 9. Fauru a. c. a luatou noue mesuri energice, atátu in favórea spriginirei materiali si morali a asoc., càtu si in privinti'a infientiarei agenturiloru comunali (vedi prot. ag. Nr. 58 1871).

Conclusu. Cele cuprinse in susu-amentitulu protocolu, se iau spre placuta scientia, esprimanduse totu-odata multiamita subcomitetului resp., cumu si altoruu barbati, cari dovedira si cu asta ocasiune, zelulu si interesulu seu, fatia cu prosperarea asoc., si in specie domnului pretore Tom'a Cipu, caruia, cá membru ord. nou, se i-se espedeze d'in partea secretariatului, si respectiv'a diploma.

§ 33. Dn. secret. I. G. Baritiu cere a i-se trimite 3 ecsempl. d'in Transilvani'a pe 1868 si 1870 si 2 ecsempl. d'in 1869 pre sém'a unoru domni d'in Brasiovu, si totu-odata a i-se mai trimite in depositu spre vendiare, celu multu càte 5 ecsempl. d'in Transilvani'a de pre anii 1868, 1869 si 1870. In nesu cu acesta secret. II. raportéza, cumu-cà la cererea amentita a dlui Baritiu, inca in 20. Fauru, i-a espedatu càte 8 ecsempl. d'in Transilvani'a pre 1868 si 7 ecsempl. d'in 1869, d'in care 5 ecs. d'in fiacare i remanu in depositu spre vendiare. Totu cu aceea ocasiune i-s'a scrisu, cá d'in Transilvani'a anului 1870 ale carui ecsemplaria restante, se mai afla inca acolo, se-si retiena alte 8 ecsemplaria.

Spre scientia.

§ 34. Directiunea gimn. romanu d'in Brasiovu aterne testimoniulu scol. pre sem. I. a. scol. 187°/₁ alu stipendiatului asoc. Nicolae Trandaburu, studente in II-a clasa la scól'a reale romana de acolo, d'in care testimoniu se vede, cá amentitulu scolariu a raportatu d'in tóte studiale clas'a de progresu: eminentia (Nr. prot. ag. 62 1871).

Spre scientia.

§ 35. Se presentéza testimoniulu scol. pre sem. I. a. scol. 187°/₁ alu stipendiatului asoc. Augustinu Moldovanu, studente in VIII. clase la gimn. romanu d'in Naseudu, d'in care testimoniu se vede, cà acestu teneru a raportatu clasificatiunea gen. de prima cu eminentia Nr. loc. 9 (vedi Nr. prot. ag. 63 1871).

Spre scientia.

§ 36. Se mai presentéza testimonialescol. pre sem. I. a. scol. 187°/₁ ale stipendiatiloru Val. Ardeleanu, studente in VIII. cl. la gimnasiulu de statu de aici, si alu lui Nicolae Fogarasiu, stud. in cl. VI. la scól'a reale evangelica éراسi de aici; d'in respectivevele testimonia se vede, cumu-cà ambii susu-insemnati stipendiatu, au raportatu d'in tóte studiale calculi de eminentia (vedi Nr. prot. ag. 67 si 68 1871).

Spre scientia.

§ 37. In fine se presentéza unu documentu d'in 27. Fauru a. c. despre portarea si diligenti'a stipendiatului asoc. Stef. Chirilla, dovedite până acuma in cualitatea sa de practicante agronomicu la dominiulu archi-ducelui Iosifu d'in Kis-Jenó in Ungari'a (Nr. prot. 69 1871).

Spre scientia.

§ 38. Dn. bibliotecariu Ioanu Maximu presentéza raportulu seu despre starea si arangiarea bibliotecei asoc., carele se alatura cá aclusu la acestu protocolu sub a).

Dupa ascultarea amentitului raportu, presidiulu pune la discussiune cestiunea, déca afla comitetulu de lipsa a se esmite o comisiune pentru luarea in séma a arangiarei bibliotecei asoc.? séu se multiamesce numai cu referad'a bibliotecariului, luandu actu despre obiectulu d'in cestiune?

In urmarea acesteia dn. cons. Dunc'a acceptandu propunerea dlui bibliotecariu, e de parere a se esmite o comisiune spre acestu scopu. D'in contra dn. Tulbasiu avendu convingerea, cá arangiarea bibliotecei e facuta dupa ordinea receruta, nu afla de lipsa esmiterea unei comisiuni.

Dupa desbaterea urmata asupra acestui punctu, punenduse la votu opiniunile pro si contra, se primesce cu majoritate de voturi opiniunea dlui consil. Dunca; astfelu se decide: esmiterea unei comisiuni insarcinate cu revederea si ecsaminarea arangiamentului facutu de dn. bibliotecariu.

§ 39. Presidiulu pune acumu la discussiune cestiunea, cá d'in cãti membrii se constea amentit'a comisiune (§ 38)?

Se decide: cá aceea se constea d'in 3 membrii, cari se si alegu in persónele domniloru Dunc'a, Maniu si Boiu, cu insarcinarea de a raportá in una d'in prosimele siedintie ale comitetului.

§ 40. Presidiulu d'in motivulu, cá asoc. se afla in proprietatea unoru minere de óresi-care pretiu considerabile, a unoru numi (bani vechi) si a altoru lucruri antice, pune spre discussiune si decidere cestiunea, cá in ce locu se se pastredie acele obiecte, cá se fia mai asigurate? cá-ci asoc. pâna acumu inca n'are unu scrinu séu locu deosebitu, destinatu spre acelu scopu; óre nu s'ar potea acelea pastrá mai securu in cass'a vertemiana a asoc.?

Luanduse acésta cestiune la discussiune, dn. Boiu propune, cá pâna candu se va potea procurá unu scrinu séu dulapu anume destinatu pentru pastrarea de atari obiecte de pretiu, respective, pâna candu se va poté infientia unu museu, obiectele amentite se se pastreze cá adaose la bibliotec'a asoc. in dulapurile aceleia, inse intr'unu locu separatu si sub incuieria (lacatu).

Propunerea dlui Boiu se primesce cu unanimitate.

§ 41. Presidiulu aflandu d'in raportulu susu-amentitu alu dlui bibliotecariu, cumu-cá se afla disponibile unu numeru considerabile d'in actele adun. gen. alu asoc. pre anii 1862—1866, si cu deosebire de pre a. 1862, potesce pre comitetu a decide, cá ce se se faca cu acele? séu se se dea gratisu pe la membrii si institute etc.? ori se se vendia cu pretiu sca-diutu? cá astfelu de o parte asoc. se póta dispune de unu spatiu liberu si disponibile mai mare in localulu destinatu pentru bibliotec'a asoc., de alta parte

se se dea ocaziune si altora, a posede aceste lucrari de interesu nationale.

Secretariulu II. amentindu de unu conclusu alu adun. gen. dela Gherl'a d'in 1868 p. XXII., face propunerea, cá rezervanduse pentru bibliotec'a asoc., unu numeru corespundietoriu de ecsemplaria d'in actele adunarilor gen., celealalte pre cãtu voru ajunge, se se impartia pe la directiunile despart. cercuali, cu acea indrumare, cá se se reserve câte 1—2 ecsempl. pentru bibliotec'a despart. respectivu, ér celealalte se se impartia gratisu pre la institute, reuniuni, pre la aceli membrii fundatori si ord., cari pâna acumu nu le posedu, avendu de a se incassá dela acestia numai portoriulu postale; ér pentru despartimentele cele inca neinfientiate, se se retiene unu numeru anumitu de ecsemplaria, pâna la infientierea acelora, in fine pentru partile afara de Transilvani'a, pe unde se afla membrii de ai asoc., pre cãtu se va poté, se se trimita prin dd. colectorii resp.

Dn. I. Tulbasiu d'in contra propune, cá actele cestionate se nu se trimita pe calea directiunilor despart. cerc. spre impartire, ci pre calea diuarielor nationali, se se provoce membrii asoc. a si le procurá, pre cãtu voru ajunge de-adreptulu dela comit. asoc. pre langa responderea portoriului postale.

Dn. Zach. Boiu inca aderéza la asta propunere, inse cu acelu adaosu, cá provocarea amentita, se nu se faca numai pre calea diuarielor, ci si pre calea directiunilor despart. cerc. ale asoc.

Dupa discussiune, dupace d'in partea secret. II., se mai dedita unele desluciri in obiectulu cestionatu, facúnduse votare asupra propunerilor ivite, comitetulu cu majoritate de voturi:

Adopta propunerea secret. II., insarcinanduse aceasta totu-odata cu esecutarea acestui conclusu in totu coprinsulu seu.

§ 42. Verificarea protocolului acestei siedintie se incredintéza domniloru membrii: P. Dunc'a, P. Manu si Z. Boiu.

Sibiin datulu cá mai susu.

Iacobu Bolog'a,
vicepresied.

I. V. Rusu,
secret. II.

S'a cetitu si verificatu in 11. Martiu c. n. 1871.
P. Dunc'a. P. Manu. Z. Boiu.

Nr. 76—1871.

Protocolulu siedintiei estoraord. a comit. asoc. trans.

tienute in 13. Martiu c. n. 1871 sub presidiulu dlui vicepresied. Iacobu Bolog'a, fiendu de facia domnii membrii P. Manu, dr. I. Nemesiu, I. V. Rusu, C. Stezariu, V. Ardeleanu si I. Maximu,

Directiunea despart. cerc. alu Clusiului (X.), pre langa comitiva d'in 28. Fauru a. c. asterne protocólele siedintieloru subcomitetului resp. d'in 26. Sept. 1870 si 27. Fauru 1871 d'inpreuna cu protocolulu adun. gen. a despart. cerc., tienute la Morlac'a in 5. si 6. Noembre c. n. 1870, cumu si aclusese resp.

D'in amentitele acte se constatéza, cumu-cá atátu

subcomitetulu resp., càtu si adunarea gen. cercuale, in siedintiele sale, s'au ocupatu cu mai multe afaceri importante, relativu la prosperarea materiale si morale a asoc., si intre altele, s'au adusu unele concluse, care, spre a se poté pune càtu mai curendu in lucrare, astepta aprobarea intetietoria a acestui comitetu, conformu §-lui 20 d'in regulamentu.

Acele concluse sunt mai alesu urmatóriele:

1. Conclusulu de sub p. V. alu protocol. adun. cerc., relativu la edarea unui opu populariu instructivu pentru poporulu romanu, ce se ocupa cu economi'a de campu, prin carele comitetulu centrale este pofitu a esoperá la adun. gener. a asoc., càtu mai curend'a edare a cestionatului opu.

2. Conclusulu de sub p. VIII. alu protoc. adun. gener. cerc. relativu la dispositiunile facute in caus'a infientiarei agentureloru comunali, prin care dd. propopopi d'in comitatulu Clusiului, suntu provocati, a indemná pre fia-care preotu a se face membru asoc., si éراسi preotii se indemne pre poporeni resp. a se face membrii, cá astfelu se se póta compune agenturile comunali, conformu §-lui 23 d'in regulamentu.

3. Conclusulu de sub p. IX. alu protoc. adun. gen. cerc. relativu la bugetulu despart. cerc. pre 187%, prin carele, pentru acoperirea trebuintieloru despartimentului resp., cumu si in interesulu incuragiarei si spriginirei progresului in cultura, se preliminaréza sumusiór'a de 155 fr. 22 cr. v. a. si anume in modulu urmatoriu:

a) Remuneratiune secretariului subcomitetului pentru servitiale de pàna acumu 20 fr. v. a.

b) In interesulu culturai poporului, conformu §. 5 d'in regulamentu, se preliminaréza 4 premia de càte 10 fr. v. a. pentru aceli docinti, cari voru documentá prin atestate dela superiorii sei, cumu-cà la ecsamenulu semestrului de véra au doveditu celu mai frumosu resultatu, in instruirea prunciloru. Pentru aceste premia subcomit. resp. in siedinti'a sa d'in 27. Fauru a. c. p. II., a decisu a se publicá concursu cu terminulu pàna in 10. Iuliu 1871.

c) Mai incolo se preliminaréza 10 fr. pentru procurarea de carti scol. pre sém'a scóleloru poporului confesionali d'in despart. resp.; alti 40 fr. pentru procurarea de tabele de pariete, mape si globuri, 10 fr. pentru procurarea de instrumente fisicali totu pre sém'a scóleloru popor. mai serace d'in despart. resp. Totu cu acea ocasiune se decise, cá ajutoriale cestionate se se impartiesca cu considerarea numai a acelu parti, d'in care au incursu contribui si ajutoria.

d) Se decide rebonificarea speseloru de caletoria pentru oficialii subcomitetului, inse nu se preliminaréza neci o suma anumita spre acelu scopu, ci se impoternicesce subcomit. a licuidá si a asemná oficialiloru acele spese, cari le voru documentá, cumu-cà le-au facutu.

e) Pentru cancelaria inca nu se preliminaréza neci o suma anumita, ci subcomitetulu se indreptatiesce a spesá d'in banii ce i stau la dispositiune, atàta,

càtu voru cere trebuintiele, si càtu voru concede veniturile despart.

4. Prin conclusulu de sub p. XI. se iea actu despre raportulu cassariului despart., despre tacsele incurse dela membrii fondatori, ordinari noui si vechi, cumu si despre tacsele de membrii ajutatori si despre colecte, d'in care inse se trimite la acestu comitetu sum'a de 445 fr.

5. D'in protoc. adun. gen. cerc. p. VI. si XIII. se vede si acea, cumu-cà cu ocasiunea acelei adunari s'au tienutu cuventari si dissertatiuni insufletitórie si interesante, care merita a se dá publicitatiei si anume: Dn. Aureliu Isacu a disertatu „despre agricultur'a nationale in genere, si in specie despre aplecarea aceleia la agricultorii romani (p. VI.),“ ér dn. secret. minist. Lad. Vajda a vorbitu asupra themei „despre infricosiatele stricatiuni ale beuturai de vinarsu, si despre lips'a reuniiuniloru de temperantia ale poporului romanu.“

6. D'in protoc. subcomit. p. VII. resulta, cumu-cà acelu subcomit., in urm'a provocarei de aici, d'in 7. Fauru a. c. relativa la spriginirea materiale si morale a fóiei asoc. apromite in astu respectu, d'in partesi totu succursulu putentiosu, isi esprima inse parerea sa, cu privire la insusirea materialului, ce ar fi se se tracteze in cestionat'a fóia. In urma

7) Directiunea resp. pre temeiuulu unui conclusu alu subcomit. p. IV. cere a i-se retrimite protocólele asternute spre a se pastrá in archivulu despart.

Luanduse in ordine la pertractare cele coprinse in actele cestionate, si respective in punctele mai susu-indigitate, s'a adusu urmatoriulu:

Conclusu. Cele coprinse in actele asternute in cóce, cá o dovada invederata despre cea mai zelósa si neobosita activitate, desvoltata in interesulu promovarei scopuriloru asoc., se i-au in generalu spre cea mai placuta scientia, esprimanduse totu-odata cea mai cordiale multiamita toturoru acelu barbatu resp., cari cá totu atàti factori cu poteri unite si solidarie, si cu asta ocasiune venira in ajutoriulu prosperarei morale si materiale a acestui asiedimentu nationale; ér in specialu cu privire la acele conclusa, acaroru confirmare, dupa regulamentu, cade in competinti'a acestui comitetu centralu, se decide a se resolve respectivei directiuni, in modulu urmatoriu:

ad p. 1) se se rescrie, cá acestu comitetu, in urm'a unui conclusu alu adun. gen. a asoc. dela Nauseudu p. XVII. inca sub datulu 8. Noembre 1870 Nr. ³¹⁶/₂₃₉ a publicatu concursu pentru elaborarea unei carti agronomice, acomodate dupa cerintiele poporului si patriei nóstre, defigúnduse unu premiu de 500 fr. v. a., prin urmare in acestu punctu crede acestu comitetu, a se fi satisfacutu dorintiei esprese de adun. gen. cerc. a despart. d'in cestiune.

ad p. 2) se se rescrie, cá dispositiunile facute in caus'a infientiarei agenturiloru comunali, se aproba in totu cuprinsulu loru.

ad p. 3) lit. a, b, c, d si e, relativu la bugetulu

preliminatu pre 187% se se rescrie, cà acela se a-probá in tóte positiunile resp., inse cu espresa in-drumare la esacta observare a dispositiuniloru co-prinse in §§. 17 lit. a), 18, 20 si 27 d'in regula-mentulu asoc.

ad p. 4) relativu la tacesele si contribuirile facute se se rescrie, cà acestu comitetu dorindu de o parte a se satisface cu acuratetia dispositiunei coprinse in §. 17 lit. a) d'in regulamentu, de alta parte in inte-resulu tienerei evidentiei si acuratetiei recerute, atátu fatia cu manipularea si socotelele cassei asoc., càtu si in privint'ia publicatiunei baniloru incursi (dupa §. 26 d'in regulamentu), se afla indemnatu a poffi pre respectivulu subcomitetu, a trimite incóce banii in-cursi, nu numai cá tacse de membri fundatori si or-dinari, ci si cá tacse de membrii ajutatori ori contri-buiri, si apoi conformu §-lui 27 d'in regulamentu, se va dá la cass'a asoc. asemnatiunea necesaria, pentru esolvirea preliminariulu statoritu pe 187% si apro-batu degiá ad p. 3).

ad p. 5) relativu la cuventarile si desertatiunile tiente la adun. gen. cerc. se decide, cá domnii resp. se se poffésca a dá publicitatiei disertatiunile sale, in organulu asoc.

ad p. 6) relativu la insusirea materialulu trac-tandu in fói'a asoc. se se rezolveze, cà colonele ces-tionatei foi stau deschise ori si carui barbatu romanu de litere, spre a poté publicá intr'ensa ori-ce tractate si articlii d'in tóte ramurile de scientie practice si instructive pentru poporu; deci depinde numai si nu-mai dela zelulu, diligent'ia si conlucrarea barbatiloru nostri, a amplificá materialulu cestionatei foi, astfeliu, càtu se corespondia dorintieloru si asteptariloru re-spective. In urma

ad p. 7) relativu la cererea directiunei, cá se i-se retrimita protocólele asternute, spre a se pastrá in archivulu despart., se se rescria, cà de óre-ce acestu comitetu inca doresce a se pastrá si in archivulu asoc. atari acte, directiunea resp. se benevoiésca a se ingrigi, cá se se trimetia incóce câte o copia au-tentica de pre respectivele protocoale.

§ 44. Cu verificarea protocolulu acestei siedintie se incredintéza domnii P. Manu, dr. I. Nemesiu si I. Maximu.

Sibiui, datulu cá mai susu.

Iacobu Bolog'a,
vicepresied.

I. V. Rusu,
secret. II.

S'a cetitu si verificatu in 15. Martiu 1871 c. n.
P. Manu. Dr. Nemesiu. I. Maximu.

Ad Nr. prot. sied. 74—1871 (§ 38).

Raportu despre arangiarea bibliotecei asoc. trans. pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu.

D'intr'o massa de carti diformu aruncate langa si preste olalta, bibliotecariulu 'si póte maguli, cà a

formatu o massa cu fatia de o regula sistematica, cu chipu, in care se oglinda ordine.

Vorb'a e de bibliotec'a asoc. trans. pentru lite-ratur'a si cultur'a poporului romanu.

Sub numele de biblioteca, bibliotecariulu intie-lege unu depositu, unu tesauru, in care se se pa-streze productele rezultate d'in frementarile, activitatea si agerimea spiritulu omenescu, d'in tempurile crudei sale pruncii, pàna la cele de astadi, sub cari vie-tiimu si noi.

Precumu invetiati de istori'a naturale impartiescu immensulu hotaru alu avutiei intregi a naturei, in mai multe sub-hotara, spre a le fi possibile o grabnica si sigura privire asupra intregulu loru campu scientificu, astfeliu e neincungiuratu de lipsa, a imparti si gra-mad'a de productele rezultate d'in spiritulu omenescu, va se dica gramad'a de carti, in cari se afla depuse aceste producte.

Cá se se faca vr'o atingere despre insemnatatea practica, reale a unei adunari de carti, a unei biblio-tece, pentru unu privatu, institutu séu o corporatiune, cumu e si a nóstra, ar trage pe bibliotecariu intr'unu discursu lungu, pre care si l'ar poté reservá, mai numai la prelegere, anume menita, in privint'ia acésta.

Se amentesce numai atátu, cà pentru unu omu de litere, carele trece prin galeriele unei bibliotece avute si asiedate in ordine sistematica, conformu ra-muriloru de sciintie, momentulu preamblarei, e unu noianu adancu si tainicu de simtiemente, cari, tras-saltandulu, ilu transpune magice, dela cele mai re-cente momente pàna la cele mai adanci betranetie ale omenirei, dela lumea celoru mai simple instincte, pàna in lumea celoru mai possibile si mai ageri com-binatiuni omenesci.

Càtu pentru bibliotec'a d'in cestiune, impartasiescu bibliotecariulu, cà bibliotec'a asociatiunei consta d'in-tr'unu numeru de 740 carti legate si nelegate, si in-tre acestea se afla 1248 tomuri si brosiure; mai de-parte impartasiesce, cá consemnarea acestoru carti, o a intocmitu dupa ramurile de scientie, cari suntu co-prinse intr'ensele in modu alfabeticu, astfeliu dupa cumu sunt sistemisate si regulate bibliotecele de ca-tegorii mai mici si moderne.

In clasificarea insusirei deosebiteloru materii de scientia, coprinse in cartile bibliotecei, bibliotecariulu comunica in genere, cà materialulu bibliotecei cu óresi-cari esceptiuni, e de o insemnatate scientifica secun-daria, de óre-ce scientiele cu tendentie realu practice, sunt mai de totu nerepresentate.

Cu respectu la cartile de literatura romana e silitu bibliotecariulu se faca cunoscutu, cà literatur'a nóstra e in raportu cu alte literature straine mai de totu esilata d'in asta biblioteca, cu tóte cà acésta literatura in deceniulu d'in urma a fostu fórt fructi-fera.

Dupace 'si pune consemnarea séu catalogulu re-spectivu la bibliotec'a asoc. pe més'a comitetulu, bi-bliotecariulu se róga de acestu comitetu, se aiba bu-

natate, séu ai primi raportulu de bunu séu a alege o comisiune, carea se cerceteze anume, de corespunde arangiarea desu-pomenita intru tóte si adevratu raportului datu de densulu.

In fine mai comunicà bibliotecariulu, cà pre langa cartile degiá inregistrate, se afla sute de fascióre, cari contienu actele asociatiunei dela a II, III, IV, V, VI. adunare generale a acestei asociatiuni, si anme de spre a I. adunare peste 500, dela a II. peste 200, dela a III. 180, dela a IV. 60, dela a V. 95.

Afara de acestea se mai afla in depositulu cancelarii toi'a Transilvani'a pe a. 1868 in 14 legaturi, pe a. 1869 in 159 legaturi.

Afara de carti mai posiede asociatiunea mai multe bucati de stufe de auru, de minerali, de monete si de nesce lucruri anticuarii, insemnate tóte cu numirea si numerulu loru, intr'unu registru deosebitu.

Sibiiu, 7. Martiu c. n. 1871.

Maximu,
bibliot.

Publicarea baniloru incursi

la fondulu asoc. trans. dela siedinti'a comitet. d'in 7. Fauru a. c. pàna la siedinti'a aceluia d'in 7. Martiu a. c.

1. Prin directiunea despart. cerc. alu Fogarasiului s'au trimsu la fondulu asoc.:

A. Cà tacse de membrii ordinari.

a) dela dn. pretore in Arpasiulu inf. Tom'a Cipu cà tacsa de m. ord nou pre a. 187⁰/₁ si pentru diploma 6 fr.

B. Cà tacse de membrii ajutatori ai despart. Fogarasiului.

b) dela dn. vicepretore in Arpasiulu inf. Georgiu Gavrilu 1 fr.; c) dn. not. in Oprea Cartisor'a Nicolae Budacu 1 fr.; d) dn. not. in Arpasiulu inf. Ioanu Aldica 1 fr.; e) dn. par. gr. or. in Streza Cartisor'a Georgie Banciu 1 fr.; f) dn. jude com. in Porumbaculu sup. Gavrilu Popuianos 1 fr.; g) dn. economu in Porumbaculu inf. Ioanu Comsia 1 fr.; h) dn. jude com. in Porumbaculu inf. Ioanu Marienescu 1 fr.; i) dn. par. gr. cath. in Ucea sup. Moise Bursu 1 fr.; k) dn. par. gr. or. in Arpasiulu sup. Ioanu Popu 1 fr.; l) dn. jude com. in Arpasiulu sup. Ioanu Barbu 1 fr.; m) dn. par. gr. cath. in Porumbaculu inf. Nicolae Comsiutia 1 fr.; n) dn. par. gr. or. in Porumbaculu inf. Ioanu Mandealu 1 fr.; o) dn. par. gr. or. in Porumbaculu sup. Nicolae Cismasiu 1 fr.; p) dn. par. gr. or. in Porumbaculu sup. Georgie Neamtiiu 1 fr.; q) dn. par. gr. cath. in Sarat'a Ioanu Balea 1 fr.; r) dn. Ioanu Ciungu d'in Scorei 1 fr.; s) dn. Ioanu Marcu d'in Scorei 1 fr.; t) dn. jude com. in Scorei Nicolae Ciungu 1 fr.; u) dn. Georgie Nic. Bucurenciu d'in Strez'a Cartisor'a 1 fr.; v) dn. Mateiu Capetiena d'in Streza Cartisor'a 1 fr.; w) dn. Gavr. Comsia d'in Oprea Cartisor'a 1 fr.; x) dn. jude in Oprea Cartisor'a Nicolae Budacu 1 fr.; y) dn. Colomanu Budacu d'in Oprea Cartisor'a 1 fr.; z) dn. docente in Oprea Cartisor'a Mat. Gravu 1 fr.; aa) dn. docente in Streza Cartisor'a Ioanu Stoica 1 fr.; bb) dn. parentele Avramu Stoica d'in Oprea Cartisor'a 1 fr.; cc) dn. docente in Ohaba Ioanu Lazariciu 1 fr.; dd) dn. docente in Voila Georgie Dordea 1 fr.; sum'a 28 fr.

C. Cà contribuii.

a) dela dn. docente in Porumbaculu inf. Nic. Silc'a 50 cr.; b) dn. docente in Porumbaculu sup. Nic. Silc'a 50 cr.; c) dn. par. gr. or. in Arpasiulu inf. Ioanu Ceuu 50 cr.; d) dn. par. in Scorei Georgiu Popu Davidu 50 cr.; e) dn. par. in Scorei Ioanu Marcu 50 cr.; f) dn. not. in Scorei Nicolae Halmagy 50 cr.;

g) Macariu Padurariu d'in Oprea Cartisor'a 50 cr.; h) Ioanu Halmagy d'in Oprea Cartisor'a 50 cr.; i) Nicolae Bucurenciu d'in Streza Cartisor'a 50 cr.; k) Longinu Gravu d'in Oprea Cartisor'a 50 cr.; l) dela mai multi crestini d'in Oprea Cartisor'a 2 fr. 80 cr.; sum'a 7 fr. 80 cr.

Conferindu sumele de sub A, B si C, sum'a totale trimisa prin susu-numit'a directiune face 41 fr. 80 cr. v. a.

2. Prin directiunea despart. cerc. alu Brasiovului s'au trimsu:

A. Cà tacse de membrii ordinari.

a) dela dn. parochu in Brescu Spiridonu Damianu tacs'a de m. ord. pre 187⁰/₁ 5 fr.; b) dela dn. Georgie Persianariu, parochu in Brasiovu tacs'a pre 186⁵/₆ 5 fr.

B. Cà tacse de membrii ajutatori.

a) dela Damianu Stancicu, Const. Daganescu, Radu Stancicu, G. Dimianu, Const. Rentia, G. Feneki d'in Brescu, dela fiacare câte 1 fr., cu totulu 6 fr.; b) dela N. Tiereanu, Iord. Zacharia, N. Zacharia si Simeonu Muntiu, toti d'in Hidvég, dela fiacare câte 1 fr., cu totulu 4 fr.

C. Cà colecta.

c) d'in Brescu 6 fr.; d) d'in Hidvég 3 fr. 12 cr.; e) dela Teliu 1 fr.; sum'a 30 fr. 12 cr.

3. Dela dn. preotu romanu d'in Sombatelecu pre Campia, Ioanu Germanu tacs'a de m. ord. pre an. 186⁷/₈—187⁰/₁ 20 fr. Sibiiu, 7. Martiu 1871.

Dela secretariatulu asoc. trans.

Bibliografia.

ROMANII SI CONSTITUTIUNILE TRANSILVANIEI

de dr. Ios. Hodosiu. Pest'a 1871. Tipariulu lui V. Horniánsky. 8° pag. 110. Pretiulu 50 cr. v. a. séu 1 leu nou.

Acésta dissertatiune istorico-politica, ale carei parti se ve-diura publicate si in „Federatiunea,” este dedicata de càtra auctoriu „Luptatoriloru pentru drepturile natiunei si besericeii romane, pentru autonomi'a si independenti'a Transilvaniei, pentru limb'a si patri'a romana.” Éra asiá numitulul motto 'i este:

„A cere cu bun'a, a pretende in dreptu, a vindica cu legea: e dreptulu si forti'a romanului.”

„A luptá pentru limba mai multu cà pentru viétia, a nu concede d'in pamentulu seu neci càtu e negru sub unghia: e virtutea si datorinti'a romanului.”

Toti acei daco-romani d'in Transilvani'a, càti sciu carte si carii nu s'au pusu se dorma in tóta viétia loru, nu'si voru pregeta a'si castiga acésta carte, precumu voru fi facutu in a. 1861—2 cu a dlui A. I. Papíu, esita in aceeasi materia.

A HORA-VILÁG ERDÉLYBEN.

Irta Szilágyi Ferencz. Pest 1871. Athenaeum kiadása. 272 lap. 8-ad rét. Ara 2 frt.

Inca dela a. 1865, de candu comitele Dominicu Teleki senior publicase despre revolutiunea romanéca numita a lui Horea, cartea sa titlata A HORA TAMADAS TÖRTENETE (Pesta 8° mare pag. 181), dn. Franc. Szilágyi, membru alu academieii unguresci, neindestulatu cu unele parti ale acestei „istorii,” o luase sub critic'a sa, éra apoi promissese cà va scrie si densulu despre acea revolutiune cu ajutoriulu mai multoru documente istorice, decâtu a produsu com. Teleki. Acuma dara se scie dupa documente autentice, cà pe capii revolutiunei nu iau prinsu neci-decumu secuii, ci — romanii. Pe HORA si pe CLOSCA, carii siedea la focu in padure, s'au aruncatu siepte romani d'intru-unadata, si trantindu'i la pamentu iau legatu, apoi iau dusu la unulu d'intré oficiarii imperatesci, carii se affá in munte, de unde a patr'a di, adeca in 31. Dec. n., ii transportara la Abrudu. Pe alu treilea capu, adeca pe G. Crisanu l'au tradatu pop'a Moise d'in Carpenisiu impreuna cu alti mai multi romani, carii au condusu pe ostasi cà se'lu prinda in tienutulul Lupsiei, de unde abia in 30. Ianuariu ilu adusera la Abrudu.